

**УНИВЕРЗИТЕТ У
БЕОГРАДУ
СТУДИЈЕ ПРИ
УНИВЕРЗИТЕТУ**

Студијски програм:

**МАСТЕР ПРОГРАМ РЕЛИГИЈА У ДРУШТВУ, КУЛТУРИ И
ЕВРОПСКИМ ИНТЕГРАЦИЈАМА**

Мастер рад

**МОРМОНСКО УЧЕЊЕ И БИБЛИЈА-УПОРЕДНА
АНАЛИЗА ОСНОВНИХ ДОГМИ**

МЕНТОР:

Проф. др Данијел Синани

КАНДИДАТ:

Никола Ковачевић 7/2018

Београд, новембар 2020.

**УНИВЕРЗИТЕТ У
БЕОГРАДУ
СТУДИЈЕ ПРИ
УНИВЕРЗИТЕТУ**

Студијски програм:

**МАСТЕР ПРОГРАМ РЕЛИГИЈА У ДРУШТВУ, КУЛТУРИ И
ЕВРОПСКИМ ИНТЕГРАЦИЈАМА**

Мастер рад

**МОРМОНСКО УЧЕЊЕ И БИБЛИЈА-УПОРЕДНА
АНАЛИЗА ОСНОВНИХ ДОГМИ**

Комисија:

Проф. др Данијел Синани, ментор

Проф. др Раде Кисић, председник

Проф. др Владан Таталовић, члан

Датум одбране: _____

Оцена: _____

Мормонско учење и Библија-упоредна анализа основних догми

ЗАХВАЛНИЦА

Желим да се захвалим Његовом Преосвештенству Епископу аустралијско-новозеландском Силуану (Мракићу) на благослову за упис на студијски програм.

Посебно желим да се захвалим професору др Данијелу Синанију на пренесеном знању, подстицају, разумевању и помоћи током израде овог рада.

Захваљујем се својој мајци Снежани, као и својој супрузи Недељки на подршци.

САЖЕТАК

Циљ овог рада је расветљавање односа једног религијског покрета-Цркве Исуса Христа Светаца последњих дана и Библије као врховног ауторитета хришћанских заједница из које проистичу учења на којима леже догме које су основ учења свих који исповедају Исуса Христа као Богочовека.

КЉУЧНЕ РЕЧИ

МОРМОНОВА КЊИГА – по мормонском учењу још једно писано сведочанство о Исусу Христу.

УЧЕЊЕ И ЗАВЕТИ – део мормонског кодекса светих књига, садржи додатне објаве Џозефу Смиту.

ДРАГОЦЕНИ БИСЕР – део мормонског кодекса светих књига, избор из објава, превода и проповеди Џозефа Смита.

САДРЖАЈ

1. УВОД.....	2
2. ОСНИВАЧ МОРМОНСКОГ ПОКРЕТА ЏОЗЕФ СМИТ	3
2.1 Живот и рад Џозефа Смита пре пророчке службе.....	4
2.2 Прво виђење	5
2.3 Јављање анђела Моронија и превод са таблица Мормонове књиге	7
2.4 Почетак Цркве Исуса Христа светаца последњих дана	9
3. МОРМОНОВА КЊИГА.....	12
3.1 Црква Исуса Христа светаца последњих дана и Библија.....	19
3.2 Период Великог отпада	21
4. РАЗЛИКЕ И СЛИЧНОСТИ У УЧЕЊИМА О КРШТЕЊУ И СВЕШТЕНСТВУ	27
4.1 Свештенство и његов значај у хришћанству и мормонизму	31
5. СЛИЧНОСТИ И РАЗЛИКЕ У УЧЕЊИМА И У КОНЦЕПТУ СХВАТАЊА БОГА..	36
5.1 Учење о вечности материје и њеном сапостојању са Богом	53
6. ПРЕДСМРТНО СТАЊЕ И АДАМОВ ПАД	56
7. СХВАТАЊЕ РАЈА КОД МОРМОНА И ХРИШЋАНА.....	63
8. ЗАКЉУЧАК	70
СПИСАК СКРАЋЕНИЦА	73
БИБЛИОГРАФИЈА	74

1. УВОД

Мастер рад „Мормонско учење и Библија-упоредна анализа основних догми" има за циљ да истражи сличности и разлике учења која проистичу из мормонског схватања Библије и Бога и упореди их са „традиционалним" догмама које су основ хришћанске вере.

Узевши у разматрања неке основне истине на којима се темељи вера Цркве Исуса Христа светаца последњих дана анализираћемо постепени развој теологије и једно коначно уобличење њиховог учења које стоји у сукобу са осталим хришћанским црквама.

Настала у верском заносу 19. века мормонска заједница тражи своје место међу осталим црквама и поставља се као нешто ново наспрам њих. Разне цркве покушавају да на основу своје верске перспективе и тумачења одговоре на проблематику коју они доносе. Неке, као Православна и Римокатоличка Црква црпу знање из своје дуге историје и у мормонима виде само поновно јављање старих јеретичких учења, осуђених на Васељенским и помесним саборима. Крајњи циљ рада је упоређивање новог погледа на хришћанство који нам доносе мормонске свете књиге са већ успостављеним догмама на којима се заснива вера у Свету Тројицу код осталих хришћанских верника.

2. ОСНИВАЧ МОРМОНСКОГ ПОКРЕТА ЦОЗЕФ СМИТ

По речима председника и пророка цркве Цозефа Филдинга Смита мормонизам, који је тако назван, мора да стоји или падне на основу приче Цозефа Смита. Он је био или пророк Божији, божански позван, правилно постављен са вишим циљем, или је био један од највећих превараната који је овај свет видео. Не постоји средина. Ако је Цозеф Смит био преварант који је вољно желео да превари људе онда он мора да буде откривен.¹

Мормони и немормони су током година почевши од времена када је ступио на историјску позорницу написали велики број књига и радова о личности и делу првог пророка Цркве Исуса Христа светаца последњих дана. У очима мормонских верника то је био Божији човек, онај коме је сам Господ преносио тајне и упутства за обнављање и напредак цркве а по мишљењу критичара обичан преварант који је користио незнање и добродушност својих следбеника. Две слике које пружају потпуно другачији поглед на живот и дело једног човека. Мормони су изградили став да гледају његова учења, преводе и записане божанске објаве а да не обраћају пажњу на његов лични живот и недостатке док критичари мормонског покрета акценат дају његовим грешкама, правним проблемима и контроверзним учењима. Цозеф Смит је за њих пророк кога је сам Бог позвао и изабрао хиљадама година пре него што је овај свет уопште створен. О њему су пророковали остали старозаветни пророци да ће доћи из лозе Јосифове који је продат у египатско робље.² У мормонском схватању теологије многе ствари које су изrekli пророци Цркве Исуса Христа светаца последњих дана нису званична доктрина цркве већ њихова лична мишљења и поглед на разне теме. Зашто би остали хришћани критиковали њихове пророке када су и они били само људи који су могли да погреше? Овде је потпуно различито схватање појма пророка између мормона и оних који схватају мисију пророштва у стриктном старозаветном смислу - Јер. 23,30-32: „Зато, ево ме на те

¹ <https://www.mormonstories.org/truth-claims/joseph-smith/first-vision/> (приступљено 15.9.2020.)

² <https://www.churchofjesuschrist.org/study/manual/teachings-john-taylor/chapter-9?lang=eng> (приступљено 15.9.2020.)

пророке, говори Господ, који краду моје ријечи један од другог. 31. Ево ме на те пророке, вели Господ, који дижу језик свој и говоре: он вели. 32. Ево ме на оне који пророкују лажне сне, вели Господ, и приповиједајући их заводе народ мој лажима својим и хитрином својом; а ја их нијесам послао нити сам им заповједио; и неће ништа помоћи томе народу, говори Господ“. Ипак, сви се слажу да је Џозеф Смит једна од најутицајнијих, најхаризматичнијих и најиновативнијих личности америчке религијске историје.

2.1 Живот и рад Џозефа Смита пре пророчке службе

Џозеф Смит млађи рођен је у Шерону, Вермонт 23. децембра 1805. године од родитеља Џозефа Смита старијег и Луси Мек Смит. Била је то сиромашна породица са једанаесторо деце која је била принуђена да се често сели услед лоших услова живота.³ Млади седмогодишњи Џозеф је преживео опасну инфекцију кости ноге која га је оставила пар година на штакама и која је резултирала благим шепанем у каснијем животу. Када је имао десет година породица се преселила у Палмиру, држава Њу Јорк. У западним и централним крајевима државе Њу Јорк тога времена одвијао се процес Другог Великог религијског буђења који је захватио протестантске заједнице у Сједињеним Америчким Државама. Разне групе које је изнедрио протестантизам почеле су да се деле на мање заједнице а неретко су ту били и појединци који су оснивали посебне покрете на основу личног искуства виђења Бога или објава из света духова. Поред масовне визије Бога и осталих пропратних екстаза ови покрети су означавали и жељу да се многе групе одвоје од традиционалних схватања и пракси и врате, по свом мишљењу у првобитно стање новозаветне цркве.⁴ Методистичка црква се поделила на четири фракције између 1814. и 1830. а баптисти су имали своју Реформисану групу и још неколико мањих одвојених делова.⁵ Неке од тих група су били следбеници Виљема Милера који су очекивали скори крај света и из чије групе су касније настали нови верски покрети

³ Teachings of Presidents of the Church Joseph Smith, The Church of Jesus Christ of Latter-day Saints, Salt Lake City, Utah, 2007, стр 2.

⁴ <https://www.britannica.com/topic/Second-Great-Awakening> (посећено 21.10.2020.)

⁵ Fawn M. Brodie, No man knows my history, The life of Joseph Smith the mormon prophet, second edition, Revised and Enlarged, New York, 1971, стр 12.

адвентиста и Јеховиних сведока. Ту су били и такозвани шејкери који су успоставили своју комуно у околини као и још неки следбеници спиритуализма као што су сестре Фокс. Уз то, досељеници који су пристизали из разних крајева Европе и Азије доносили су своје религијске обичаје и приче. Не заборавимо ни индијанску домородачку религију која је изазивала пажњу европских досељеника који су, без обзира на разлике са осталим покретима, себе сматрали хришћанима. Ове прве деценије деветнаестог века у Америци су биле најплодоносније по броју пророка који су се појавили у овој земљи. Млади Џозеф Смит је одрастао у оваквом окружењу где није недостајало религијске мисли у земљи која је пружала верску слободу својим грађанима. Пошто је то била тек настала држава са много различитих народа који су стално пристизали она је дозвољавала сваки вид религијског исказивања који није био противан закону.⁶

2.2 Прво виђење

Један од најважнијих догађаја за мормоне данас и који ће нам сигурно споменути у свом мисионарском приступу јесте јављање Бога Оца и Исуса Христа Џозефу Смиту. Постоје најмање четири верзије (највише девет) Првог виђења и у својим дневницима он је поприлично несигуран по питању Божијег јављања те у запису од деветог новембра 1835. пише да су му се две особе указале у пламену а већ четрнаестог новембра исте године стоји да су анђели ти који му се јављају.⁷ Причу о јављању анђела записала је и његова мајка касније у свом дневнику а занимљиво је да она спомиње и Џозефовог оца, Џозефа Смита старијег и његове визије.⁸ У првим годинама од оснивања Цркве Исуса Христа нема помена о овом догађају, чак га ни Оливер Каудери не записује, а мормонски мисионари га у првом периоду не спомињу. Коначна верзија са јављањем Бога Оца и Исуса Христа који се показују у телима од крви и мяса је записана 1838. године када је Смит писао своју историју а публикована је 1842. године. Услед жеље да сазна којој религијској групи свога

⁶ <https://constitutioncenter.org/interactive-constitution/amendment/amendment-i> (посећено 21.10.2020.)

⁷ Jerald and Sandra Tanner, The changing world of mormonism, Moody Press, Utah, 1979, стр 154.

⁸ History of the prophet Joseph by his mother Lucy Smith as revised by George A. Smith and Elias Smith, Improvement Era, Salt Lake City, Utah, 1902, стр 55.

времена треба да се приклони он чита Саборну посланицу светог апостола Јакова 1,5 где разуме да молитвом тј. обраћањем директно Богу може да добије то сазнање.⁹ Одлази у оближњи шумарак где се моли и ту му се указује Бог Отац који показује на Исуса и каже да је Он Његов Син кога треба да слуша. Исус му је тада одговорио на питање рекавши да су све верске организације погрешне а њихова веровања одвратна пред Њим.¹⁰ Млади Смит је тврдио да је овај догађај саопштио неком методистичком свештенику и да се тада дигла велика хајка на њега те да су га у граду сви почели нападати. Ово се, по његовом каснијем сведочанству збило 1820. године и он је тада имао само четрнаест година. Међутим, у малом граду као што је Палмира, где локалне новине извештавају и о много мање занимљивијим стварима ми немамо никаквог помена о некаквом удруженом гоњењу. Ни његови родитељи чини се, нису обратили пажњу на овај догађај јер је његова мајка још неколико година била припадник презвитеријанске цркве. Чињеница је да су многи људи тог времена, као што смо раније поменули имали своја лична виђења и објаве. Тако је Елијас Смит, проповедник из Вермонта видео Јагње Божије, Џон Семјуел Томпсон је имао виђење Исуса који силази са небеса али је то приписао сну а Аса Вајлд је тврдила да је причала са Великим Јахвеом и сазнала да су све хришћанске секте застраниле.¹¹ У „Учењу и заветима“ 84,21-22 сазнајемо да нико ко нема дар свештенства не може видети Бога и остати жив: „А без обреда његових, и власти свештенства, моћ божанске природе се не објављује људима у телу; 22. Јер без тога нико не може видети лице Божје, и то Очево, и преживети“. По мормонској историји Џозеф Смит је свештенство добио неких десетак година касније те би Прво виђење по овоме стајало контрадикторно са каснијом објавом. Са хришћанске перспективе разна виђења су могућа као што видимо из бројних житија светитеља у Православној и Римокатоличкој Цркви.¹² Зато се Бог понекад манифестује кроз чуда као одговор на наше молитве. Међутим, она увек служе за личну опомену или за опомену неке групе људи, народа, покајање а никако за мењање највећих догми

⁹ Наша баштина, Кратак историјат Цркве Исуса Христа светаца последњих дана, штампано у Немачкој, 2005, стр. 3.

¹⁰ Наша баштина, Кратак историјат Цркве Исуса Христа светаца последњих дана, штампано у Немачкој, 2005, стр. 4.

¹¹ Fawn M. Brodie, No man knows my history, The life of Joseph Smith the mormon prophet, second edition, Revised and Enlarged, New York, 1971, стр 22.

¹² https://www.vatican.va/archive/ccc_css/archive/catechism/p1s1c2a1.htm (приступљено 25.10.2020.)

Цркве. У Православној и у нешто мањој мери Римокатоличкој Цркви сабор је највећи ступањ ауторитета који може да дискутује о проблемима а никако појединац. Ипак, у неким стварима пракса која се јавља у народу може да буде инкорпорисана у црквени живот. Један пример је римокатоличка монахиња Марија Маргарет која је у 17. веку имала виђење Исуса Христа који јој је показао Његово срце које је горело са љубављу и наредио да прошири његово поштовање. Кроз језуитски ред се ово поштовање проширило али је одбачено и чак га је папа Климент 1772. године осудио. Међутим, поштовање срца Исусовог се укоренило у римокатоличкој традицији и народу те је постепено ушло у папске енциклике и данас је раширен појам у римокатоличком свету.¹³

2.3 Јављање анђела Моронија и превод са таблица Мормонове књиге

У септембру 1823. године Џозефу Смиту се јавља анђео који себе назива Морони, припадник древног народа нефијаца кога су ламанци уништили у међусобним борбама. Он објављује да је Смит изабран за пророка Божијег, обновитеља истинске Цркве Христове. Да би започео своју службу анђео га води до оближњег брдашца Кумора где му саопштава да су управо ту закопане златне плоче које садрже пуноћу Христовог јеванђеља написане руком древног пророка у Америци. Ипак, не дозвољава младом пророку да их откопа већ мора да следеће четири године долази по једном годишње да би примио поуке и упутства. Иако га Морони подучава највећим верским истинама млади Смит се упушта са оцем у добро позната проналажења закопаних блага уз помоћ свог камена ког је пронашао годинама раније приликом копања бунара и кроз кога открива ствари из света духова. То га доводи до неприлика и чак и суда где је 1826. године осуђен условном казном од судије Алберта Нилија.¹⁴ Златне плоче са записима, по мормонској историји добија 22. септембра 1827. године. Након откопавања а по сведочанству његове мајке, узео их је, замотао у свој ланени капут, ставио под раме и запутио се кући. На том путу је

¹³ http://www.vatican.va/content/pius-xii/en/encyclicals/documents/hf_p-xii_enc_15051956_haurietis-aquas.html (приступљено 21.10.2020.)

¹⁴ <https://www.churchofjesuschrist.org/study/history/topics/joseph-smiths-1826-trial?lang=eng> (приступљено 21.10.2020.)

имао проблема јер је неколико разбојника покушало да га нападне и отме му таблице. Међутим Смит им је побегао и истрчавши око пет километара сигурно стигао кући. Подсетићемо се да је имао проблематичну ногу још од операције из детињства. Величина таблица по мормонској традицији је 6 * 8 * 6 инча (15 * 20 * 15 центиметара) и са обзиром да су биле од чистог злата тежина би износила око деведесет килограма.¹⁵ Џозеф Смит започиње превод и у томе му помаже његова супруга Ема Хејл Смит. Ускоро се селе у кућу њеног оца Исака Хејла. Он би ставио плоче у шешир заједно са камењем које је добио - Уримом и Тумимом и тако диктирао превод директно, реч по реч. Урим и Тумим су посебна средства припремљена од Бога да би помогла човеку у добијању откривења и превођењу језика.¹⁶ Након тога прикључује им се и учествује у преводу богатији земљопоседник Мартин Херис који ће одиграти значајну улогу у оснивању цркве. Након 116 преведених страница Мартин Херис је затражио рукопис како би га показао својој породици и оправдао време које је проводио са Џозефом. Џозеф Смит је добио дозволу од Бога за позајмљивање рукописа тек након трећег пута и молитве. Мартин Херис их је однео кући и том првобитном рукопису се губи сваки траг и сматра се изгубљеним. Сада су морали да крену са преводом испочетка. По Смитовим речима Бог се наљутио, узео таблице али касније их је поново вратио само што овај пут то нису биле првобитне него друге златне таблице.¹⁷ Прве су биле оне које су садржавале световну историју народа Америке док су друге, Нефијеве, обраћале пажњу на теологију и већа религијска пророчанства. Ускоро му се у превођењу придружује и Оливер Каудери који постаје његов главни записничар. Тада Господ објављује Џозефу Смиту да је потребно три сведока која би видела плоче да би се испунило пророчанство из 2 Не 27,12: „Стога, у тај дан, када књига буде уручена човеку о ком говорим, књига ће бити скривена од очију света да

¹⁵ Нека од објашњења апологета Цркве Исуса Христа светаца последњих дана је да су таблице имале ваздушне цепове између листова, међутим злато је веома крхко као метал те би се тако лако поломило. Следећи аргумент је да је злато помешано са бакром, али то би смањило килажу на око педесет килограма што је још увек веома тешко за ношење. Затим се наводи помоћ Божија у ношењу таблица за шта нема никаквог мормонског записа. Многи мормони одбацују тврдњу да су таблице биле од злата међутим Оливер Каудери и Дејвид Витмер управо сведоче да јесу биле златне.

¹⁶ <https://www.churchofjesuschrist.org/study/scriptures/gs/urim-and-thummim?lang=srp> (приступљено 20.9.2020.)

¹⁷ Наша баштина, Кратак историјат Цркве Исуса Христа светаца последњих дана, штампано у Немачкој, 2005, стр. 8.

је ничије очи не погледају, осим три сведока да је виде моћу Божјом, осим онога ком ће књига бити уручена. И они ће посведочити о истинитости књиге и онемо што је у њој“. Ти сведоци су били Дејвид Витмер, Мартин Херис и Оливер Каудери. Они су, како су касније сведочили, видели златне плоче, компас и још неке ствари.¹⁸ Након њих још осморица сведока су посведочила да су видела исто.¹⁹ Сва сведочанства се налазе написана на почетку Мормонове књиге. Свих једанаест сведока су били повезани родбинским или пословним везама. Витмерови су били пословни партнери Смитових, Хирам Пејџ, један од осморице сведока, био је ожењен Витмеровом сестром Катерином а Мартин Херис је био финасијски укључен у издавање књиге. Када је рад на преводу завршен књига је, уз финансијску помоћ Мартина Хериса штампана у Палмири 26.марта 1830. у 5000 примерака. Мормонова књига је за кратко време изазвала доста пажње у Америци. Она садржи историју народа америчких континената узевши за полазну тачку да су то јевреји који су у неколико наврата дошли преко океана и ту се населили. И поред свих невоља и тешког почетка мормонска заједница и црква су се одржали и напредовали током година развијајући се у једну аутентичну америчку верску групу.

2.4 Почетак Цркве Исуса Христа светаца последњих дана

Званично је Црква Христова, како се у почетку звала основана шестог априла 1830. године. Овоме је претходило заређивање у свештенички чин које се збило 15. маја 1829. када је након молитве, како мормони тврде, Јован Крститељ даровао благослов Ароновог свештенства Џозефу Смиту и Оливеру Каудерију. Касније током исте године добили су и Мелхиседехово свештенство од апостола Петра, Јакова и Јована. Ово више свештенство носи кључеве свих духовних благослова Цркве. Овим

¹⁸ Сва тројица су касније постала апостате Цркве Исуса Христа светаца последњих дана па Џозеф Смит оптужује да су Дејвид Витмер, Оливер Каудери и Мартин Херис исувише зли за помињање (History of the Church, 3:232).

¹⁹ Наша баштина, Кратак историјат Цркве Исуса Христа светаца последњих дана, штампано у Немачкој, 2005, стр.10.

чиновима је враћена служба свештенства на земљу након узимања истог после времена великог отпадништва.²⁰ Неколико година касније (1836) Џозеф Смит добија и кључеве печатења од светог пророка Илије²¹ који му дају моћ да вечно запечати брак и породице у мормонским храмовима - УиЗ 110,16: „Зато, кључеви овог раздобља су поверени у руке ваше, и по томе можете знати да је велики и страشان дан Господњи близу, и то пред вратима“. Мормонско учење о давању кључева свештенства апостолима се заснива на тумачењу Мат. 17,1-9 у коме је описан догађај Преображења Господњег. Ово оснивање цркве за мормоне не представља нешто ново већ само обнављање оне првобитне Христове заједнице која се изгубила након неколико деценија од Његове смрти. Понегде се одржала светлост истине међутим није могла да има пунину јер није било свештенства ни пророка који би добијали упутства од Бога и водили Цркву. Реформација је делимично наговестила да постоји потреба за враћањем праве Цркве Христове и припремила пут.²² Сада је наступило време за обнову истина које су биле изгубљене, намерно или случајно. Млада црква је имала буран почетак и била је принуђена да се сели све даље на запад преко Киртленда где су изградили први храм, Џексон Каунтија за који је Смит добио објаву од Господа да ће бити Нови Сион, Фар Веста у Мисурију, Навуа у држави Илиноис. У Киртленду се број мормона попео на око 2000 људи. Многи су очекивали да их пророк поведе у ново хиљадугодишње Христово Царство које су многи најављивали. Услед финансијске кризе 1837. године Џозеф Смит је у Охају основао и своје акционарско друштво - Kirtland Safety Society Anti-Banking Company, али је доживео неуспех те је 1838. издат налог за његово хапшење. Ово је резултирало новом селидбом и одласком дела вођства цркве који су били блиски њему. Уз ово, било је и оштрих оптужби од стране блиског сарадника Оливера Каудерија на рачун многоженства пророка мормона. Исте 1838. године је промењено име цркве и оно је сада гласило онако како се и данас називају - Црква Исуса Христа светаца последњих дана.²³ У Мисурију је пророк цркве провео неко

²⁰ Одани вери - Јеванђеоска препорука, Црква Исуса Христа светаца последњих дана, Солт Лејк Сити, Јута 2004, стр 86.

²¹ Одани вери - Јеванђеоска препорука, Црква Исуса Христа светаца последњих дана, Солт Лејк Сити, Јута, 2004, стр 75.

²² <https://www.churchofjesuschrist.org/study/new-era/2005/03/what-had-to-happen?lang=eng> (приступљено 21.10.2020.)

²³ Учење и завети 115,4.

време и у затвору из кога је и побегао а период је био турбулентан за многе чланове младе заједнице. Након кратког периода успостављеног мира, када се чинило да су нашли место где би направили своју комуноу опет су дошли проблеми. У Илиноису, једној од држава секуларне Америке нису дозвољавали теократију и полигамију, ствари које су постале познате и људима изван мормонске заједнице. Период проведен у Навуу од 1839. до његове смрти 1844. године је био веома значајан и по догматском развоју мормонске теологије, схватања Бога, света и људи. Џозеф Смит је убијен од стране руље у затвору у Картицу, заједно са својим братом Хајрамом пружајући отпор нападачима. Сахрањен је у Навуу у држави Илиноис.²⁴ Након његове смрти и краће размирице између неколико кандидата за новог вођу је изабран Бригам Јанг који је припаднике своје цркве повео даље на запад до територије данашње државе Јуте где се и сада налази центар Цркве Исуса Христа светаца последњих дана.

²⁴ Наша баштина, Кратак историјат Цркве Исуса Христа светаца последњих дана, штампано у Немачкој, 2005, стр. 65.

3. МОРМОНОВА КЊИГА

Мормонова књига је свети спис Цркве Исуса Христа светаца последњих дана који уз Библију, „Учење и завете“ и „Драгоцени бисер“ чини корпус књига мормонског канона.

По речима Џозефа Смита то је „најтачнија књига на свету, камен темљац наше религије и човек може бити близу Богу придржавајући се њених поука“.²⁵ У њој се, по мормонима налазе записи древних пророка у периоду од одласка из Јерусалима (око 600. год. пре Христа) до 421. год. после Христа као и прве групе људи (јаредовци) који су доста раније стигли до обала Америке (око 2200. год. пре Христа). У уводу саме књиге се ово наглашава: „Мормонова књига је књига Светих писама која се пореди са Библијом. То је запис о Божјим поступцима са древним становницима обе Америке и садржи пунину вечног јеванђеља“.²⁶ Према мормонском уверењу сврха Мормонове књиге је да сведочи свету истину и божанство Исуса Христа кроз Његову јеванђелску службу.

Књигу су писали многи древни пророци духом пророштва и откривења. Њихове речи, исписане на златним плочама, навео је и сажео пророк и историчар који се звао Мормон. Запис даје извештај о две велике цивилизације. Једна је дошла из Јерусалима 600 год. пре Христа, након чега се раздвојила на два народа, позната као Нефијци и Ламанци. Друга је дошла много раније, када је Господ помешао језике код вавилонске куле. Ова група позната је као Јаредовци по свом вођи. Јаредовци су током времена нестали услед своје моралне искварености. Неколико хиљада година касније сви су били уништени осим Ламанаца, а они су једни од предака америчких Индијанаца.²⁷ Штампанем Мормонове књиге започиње своју мисију и мормонска

²⁵ <https://www.churchofjesuschrist.org/study/manual/teachings-of-presidents-of-the-church-ezra-taft-benson/chapter-9-the-book-of-mormon-keystone-of-our-religion?lang=eng> (приступљено 21.9.2020.)

²⁶ Мормонова књига-још једно сведочанство о Исусу Христу, Printed in Germany, 12/07, Translation of the Book of Mormon Serbian, 2007.

²⁷ Мормонова књига-још једно сведочанство о Исусу Христу, Printed in Germany, 12/07, Translation of the Book of Mormon Serbian, 2007.

црква која тражи своје место у религијским покретима Америке 19. века. Мормони данас сматрају ову књигу примарно извором за теолошка учења а секундарно је гледају као историјски и археолошки запис. Као што смо већ споменули она је преведена са златних плоча на коме је била написана језиком који је Џозеф Смит назвао реформисани египатски. По њему, то је био језик древног народа нефијаца којим су причали када су дошли у Америку и који се касније вероватно изгубио у првом миленијуму после Христа.²⁸

Мормонова књига садржи доста занимљивих, нових и неуобичајених учења која се тичу догмата саме мормонске вере. Централна тема је пророчко наговештавање Исуса Христа и Његовог тродневног боравка у Америци који се збио након вазнесења описаног у Јеванђељима. Књига је подељена је на мање књиге које се зову по нараторима саме књиге или значајном вођи који се спомиње. Прва књига је Нефијева а последња је Моронијева. Хронолошки прати догађаје од одласка Лехија и његовог сина Нефија из Јерусалима (око 600. год. пре Христа), њиховог пута преко арапског полуострва и доласка бродовима до Америке. Ту се дошљаци након кратког периода деле на две групе од којих настају народи нефијци и ламанци. Уз њихове сталне сукобе пратимо и њихово историјско развијање. Све до неке 130. год. пре Христа превод Мормонове књиге је био са малих плоча Нефијевих. Након тога Речи Мормонове, књиге Мосијине, Алмине, Хелеманове и треће и четврте Нефијеве преведене су са већих плоча и описују период до Мормоновог живота.²⁹ Веома је важна Трећа књига Нефијева јер садржи опис јављања Исуса Христа у Америци и Његовог тродневног боравка и поучавања. У књизи Мормоновој као делу веће целине описани су догађаји за време његовог живота. Он је на крају убијен од стране ламанаца и наслеђује га син Морони. Морони је записао Књигу Етерову у којој се налази историјат Јаредов од куле вавилонске до доласка у Америку, од кога су настали јаредовци.³⁰ Последња је Књига Моронијева која говори о уништењу нефијаца и идолском клањању преосталих становника Америке. Мормонова књига

²⁸ <https://www.churchofjesuschrist.org/study/manual/gospel-topics-essays/book-of-mormon-translation?lang=eng> (приступљено 22.10.2020.)

²⁹ Мормонова књига- још једно сведочанство о Исусу Христу, Printed in Germany 12/07, Translation of the Book of Mormon-Serbian 2007, стр 132.

³⁰ Мормонова књига- још једно сведочанство о Исусу Христу, Printed in Germany 12/07, Translation of the Book of Mormon-Serbian 2007, стр 487.

је добила име по вођи и пророку Мормону који је живео у четвртом веку после Христа. Како се у мормонском покрету верује он је добио својеврсан задатак од Бога да сакупи и сложи све прошле објаве народа тог дела света. Управо је он урезао реформисани египатски на златне плоче а његов син Морони је додао своје књиге на крају. Мормонова књига је за вернике Цркве Исуса Христа светаца последњих дана духовни сапутник у истом рангу са Библијом, уколико је правилно преведена. Библија је пак један вид интеракције и подучавања одређених људи на једном географском подручју кроз скуп писања многих пророка. Постављају питање шта је са онима који нису били у могућности да чују Божију реч? Ово је веома важна ставка за мормоне и она ће се манифестовати у многим догматским учењима цркве. Узевши речи из Јован 10,16: „И друге овце имам које нису из овога тора, и те ми ваља привести, и чуће глас мој, и биће једно стадо и један пастир“, мормони указују да је ово пророштво о доласку Исуса и другим народима ван блискоисточног подручја. Зато је Мормонова књига за припаднике мормонске заједнице као и Библија компилација многих прича и односи се на историјат и заједницу људи који су само на другом месту. Садржи историју разних народа и бави се духовним стварима исто као и Библија. Главни догађај је пророчка проповед, наговештај и коначни долазак Исуса Христа као што је и у Библији. Преведена је силом и моћи самог Бога кроз младог човека, необразованог који није имао знања и интелигенције да протумачи древни језик народа Америке већ је све то урадио уз Божију помоћ. Џозеф Смит је је отворио комуникацију са небесима, превео Мормонову књигу и написао откривења у „Учењу и заветима“ и „Драгоценем бисеру“, обновио свештеничко достојанство и успоставио Цркву Исуса Христа на земљи. Мормони верују у исте библијске пророке као и остали хришћани као што су Мојсије, Ноје и други и њима додају пророке из Мормонове књиге. Зато је за њих Мормонова књига упоредно сведочанство о истинама које се налазе у Библији.³¹ Међутим, не само то. Она је ту да допуни и обнови оно што је случајно или намерно нестало из данашњег Светог Писма Старог и Новог Завета. Постоје и многе негативне критике Мормонове књиге. Поменућемо само неколико. Тичу се догматских, историјских, археолошких, језичких и многих других проблема на које они указују. Тако Цералд и Сандра Танер, бивши мормони и критичари мормонске цркве кажу да је било

³¹ Одани вери-Јеванђеоска препорука, Црква Исуса Христа светаца последњих дана, Солт Лејк Сити, Јута, 2004, стр 96.

најмање 3913 промена у књизи од свог првог издања 1830. године до 1980. године.³² У неколико хиљада измена нама су најинтересантнија она која се тичу учења о Богу и одређивања Божије личности. Оно што, рецимо није постојало у верзији из 1830. је реч „Син“ која је уметнута касније у 1 Не 13,40: „И прозбори ми анђео, говорећи: Ови последњи записи, које си видео међу нејеврејима доказаће истинитост првих, који су од дванаесторице апостола Јагњетових и разгласиће се оно јасно и драгоцено што беше из њих уклоњено. И разгласиће се свим коленима, језицима и народу, да је Јагње Божје Син Вечног Оца и Спаситељ света и да сви људи морају Њему приступити или не могу бити спашени“. У истој књизи у 11,18 данас стоји : „И Он ми рече: Гле, девица коју видиш, телом је мајка Сина Божјег" док у првобитној верзији није постојала конструкција „мајка Сина Божијег“. Такође интерполација је извршена уметањем речи „Син“ и у 1 Не 11,21 и 11,32.³³

Фотографије оригиналног манускрипта које су објављене у књизи „A New Witness For Christ In America“³⁴ показују да су постојале граматичке грешке које нису биле део пропуста штампарске машине. Узевши у обзир да је Џозеф Смит наглашавао да је ово најсавршенија књига икад објављена годинама је званично учење било да је такав текст био и на златним плочама јер је немогуће да превод буде лош ако је сам Бог давао значење речима са језика којег Смит није познавао. Такође Дејвид Витмер и Мартин Херис су изјавили да је мормонски пророк преводио директно гледајући у шешир тј. директно са таблица реч по реч и на лицу места је вршена поправка у смислу правилног записивања. Услед многих критика на овако велики број грешака мења се и начин мормонског схватања превода са таблица. Нова теорија тумачи да је Бог Смиту дао идеју о смислу коју би он онда изразио сопственим речима.³⁵

³² <http://www.utlm.org/onlinebooks/3913intro.htm> (приступљено 25.10.2020.)

³³ Jerald and Sandra Tanner, The changing world of mormonism, Moody Press, Utah, 1979, стр 183.

³⁴ Francis W. Kirkham, A New Witness For Christ In America, Zion's printing and Pub. Co, 1960, vol 1, стр 216.

³⁵ Мормонски историчар Б.Х.Робертс у свом чланку „Defense of the Faith"(Desert News 1907-1912) на странама 307-308 објашњава да овакве велике граматичке грешке не можемо приписати Богу. Саме догме и учења долазе од Бога међутим граматичке грешке су резултат ауторовог непознавања енглеског језика. Он каже да је стара теорија превазиђена у којој се сматра да је пророк гледао у Урим и Тумим и преводио баш како му је објављено, као инструмент те је тако сам Бог крив за лош превод. Овакво схватање је за подсмевање за интелигентног човека те се треба одбацити.

Дискутабилан је и сам језик са кога је преводњено на енглески. Археолози и египтолози немају никаквих сазнања о постојању „реформисаног египатског“ језика. Такав језик није постојао ни на простору древног Египта или у његовој околини. Мормонски списи тврде да су индијанци потомци људи који су тим језиком писали и говорили те је немогуће да ништа није остало макар у траговима у језику данашњих индијанаца. Део реформисаног египатског текста који је наводно Џозеф Смит написао на папиру и дао га Мартину Херису да га однесе код професора Чарлса Антона са Универзитета Колумбија је другачије схваћен и записан код мормона и у изјави професора Антона. За мормоне је написано сведочанство у „Драгоценем бисеру“: „Отишао сам у град Њујорк, и представио знаке који су били преведени, заједно са преводима његовим, професору Чарлсу Антону, господину познатом по својим књижевним достигнућима. Професор Антон је изјавио да је превод исправан, исправнији од било ког другог који је преведен с египатског а кога је до тада видео. Показао сам му онда знаке који до тада нису преведени, и рекао је да су на египатском, халдејском, асиријском, и арапском; и рекао је да су истинити знаци. Дао ми је потврду, којом се потврђује народу у Палмири да су знаци истинити, и да је превод неких од њих који су преведени такође истинит. Узео сам потврду и ставио је у џеп, и спремао се да напустим кућу, када ме је господин Антон позвао назад, и питао ме је како је тај младић открио да су златне плоче биле на месту на коме их је нашао. Одговорио сам му да му је анђео Божји то открио. 65. Он ми је тада рекао: ‘Да погледам ту потврду.’ Стога узех је из свог џепа и дадох му је, када ју је он узео и поцепао у комадиће, говорећи да не постоји ништа такво као што је служење анђела, и да ће он превести плоче ако му их донесем. Упутио сам га да је део тих плоча запечаћен, и да ми је забрањено да их донесем. Он је одговорио: ‘Не могу да читам запечаћену књигу.’ Напустио сам га и отишао др Мичелу, који је потврдио оно што је професор Антон рекао о знацима и о преводу”.³⁶ Међутим, Чарлс Антон је у писму из 1834. године ово оповргао и дао своју изјаву где каже да је сматрао да је у питању превара и да је папир био исцртан разним симболима из латинског, грчког и јеврејског језика.³⁷

³⁶ <https://www.churchofjesuschrist.org/study/scriptures/pgp/js-h/1?lang=srp> (приступљено 25.10.2020.)

³⁷ Martin Walter, *The Kingdom of the cults*, Revised, Updated and Expanded Edition, Minnesota, 2003, стр 212.

У Мормоновој књизи се описује компас (Ал. 37,38) око 79. године пре Христа који је настао много касније. У Нефијевој књизи (1 Не 18,28) коју датирају у 589. годину пре Христа говори се о коњима и магарцима који нису били познати народима Америке све до доласка шпанаца крајем 15. века. У Књизи Етеровој (Ет. 9,19) пише се о слоновима који су доведени у Америку са јаредовцима. Књига Јаковљева (Ја. 7,27) користи француску реч *adieu*³⁸ - адју што значи збогом и која је била у употреби у том времену али свакако не у времену о коме Мормонова књига пише и тврди да је била написана. У Нефијевој књизи (1 Не 29,3) се око 550. године пре Христа користи термин Библија. Међутим он је грчког порекла и ушао је у употребу много касније. Постоји и пример копирања текста из Библије, а у том периоду се користила верзија Краља Џејмса јер је у књизи Моронијевој (Моро. 7,45) поновљена иста грешка у преводу. Књига Етерова нам доноси опис путовања јаредовца у Америку (Ет. 2,6-25;6,6) у малим затвореним пловилима налик подморницама где Бог заборавља да они треба да дишу и да имају светлост на шта га подсећају људи.

Многе грешке у преводу које су постојале у верзији Краља Џејмса из 1611. године налазе се и у преводу Мормонове књиге. Тако је у 2 Не 14,5 иста грешка у преводу као и у Ис 4,5 у речи ,одбрана' док би требало да стоји ,заклон'. Исто је са преводом речи у 2 Не 15,25 где уместо ,раскомадана' треба да стоји ,као блато' као што је у Ис 5,25.³⁹ У Мормоновој књизи постоје многе ствари која данашња археологија, историја, генетика и лингвистика не могу да потврде. Многе ствари које су у њој описане нису могле да буду на простору Америке тога времена. Племена која су описана као што су нефијци,ламанци,јаредовци,амлицити,зоромити и остали нису оставили никакав материјални траг иза себе. И док су многи народи који су нестали услед миграција или нечег другог оставили трагове па макар били и део културе која није знала за обраду метала,напредна племена Мормонове књиге су нестала без трага и гласа.

³⁸ У Мормоновој књизи на српском језику ова реч је преведена као збогом. На енглеском језику Јаков 7,27:

And I, Jacob, saw that I must soon go down to my grave; wherefore, I said unto my son Enos: Take these plates. And I told him the things which my brother Nephi had commanded me, and he promised obedience unto the commands. And I make an end of my writing upon these plates, which writing has been small; and to the reader I bid farewell, hoping that many of my brethren may read my words. Brethren, adieu.

³⁹ Jerald and Sandra Tanner, The changing world of mormonism, Moody Press, Utah, 1979, стр 118.

Многи предмети, ствари и животиње описани у Мормоновој књизи нису постојали у Америци све до доласка европљана који су их тамо донели у новом веку. Животиње као што су слонови, коњи, овце, козе, говеда, свиње или свила, пшеница и гвожђе нису били познати народима Америке нити су они оставили трагове коришћења. У првим деценијама 19. века у Америци су многи постављали теорије о пореклу индијанаца. Неке од њих су биле и да су они изгубљено јеврејско племе. Локалне новине су некритички објављивале ове тезе те су многи могли да се упознају са њима.

Услед нових сазнања из домена генетике Црква Исуса Христа светаца последњих дана је променила текст из увода Мормонове књиге који се тиче порекла индијанаца. У првобитном тексту Ламанци су се наводили као главни преци данашњих индијанаца међутим у новијим издањима књиге тај део гласи: „Неколико хиљада година касније сви су били уништени осим Ламанаца, а они су једни од предака америчких Индијанаца“.⁴⁰

Александар Кембел, вођа покрета кембелита који се појавио у то време и који је као и многи други желео повратак изворној цркви био је један од првих критичара новог верског покрета. Он је у својој књизи константовао да је ово најнижи облик плагијаризма и без претеривања једна од најзлобнијих књига на енглеском језику у којој нема ни једне добре реченице.⁴¹ Занимљива је и констатација Кембела да сви теолошки проблеми који су постојали на тлу Америке тих година као што су питање историје индијанаца, природа Бога или питање преегзистенције човека и око којих су се водиле полемике између хришћана добијају највише пажње у древним списима и решавају се у мормонским књигама.⁴² Постојала је и књига која је издата у времену пре Мормонове књиге „View of the Hebrews“ Етана Смита која се бави сличном темом и у којој налазимо опис Квецелкоатла који је бели, брадати бог Астека и који врло лако може да се замени Христом у некој другој причи.⁴³ По

⁴⁰ Dennis and Rauni Higley, The truth about mormonism, The Berean Call, Utah, 2012, стр 20.

⁴¹ Alexander Campbell, An analysis of the Book of the Mormon; with an examination of its internal and external evidences, and a refutation of its pretences to divine authority, Benjamin H. Greene, Boston, 1832, стр 15.

⁴² Grant Hardy, Understanding the Book of Mormon, Oxford University Press, New York, 2010, стр. 184.

⁴³ Fawn M. Brodie, No man knows my history, The life of Joseph Smith the mormon prophet, second edition, Revised and Enlarged, New York, 1971, стр 48.

питању теолошких учења у схватању Бога, космоса и човека можемо закључити да је Мормонова књига најближа традиционалним догмама хришћанских цркви у односу на касније „Учење и завете“, „Драгоцени бисер“ и остале објаве пророка.

3.1 Црква Исуса Христа светаца последњих дана и Библија

Мормони прихватају Библију ако је правилно преведена као што се наводи у осмом чланку вере: „Верујемо да је Библија реч Божја у оној мери у којој је тачно преведена; верујемо и да је Мормонова књига реч Божја“. Библија се назива и дрво Јудино које постаје једно са дрвом Јосифовим у Господњој руци како тумаче књигу пророка Језекиља (37,15-20). Уз Свето Писмо они додају Мормонову књигу, „Учење и завете“ и „Драгоцени бисер“ као ванбиблијске књиге које се по њиховом мишљењу допуњују.

Као што се десило, по мормонима и са самим учењем и свештенством, које се искварило током великог отпада те је била потребна обнова, тако је било и са Светим Писмом. Оно је задржало неке истине али су оне биле недовољне за спасење. На ово указује и пророштво у 1 Не 13,26: „И пошто то рукама дванаесторице апостола Јагњетових изађе од Јевреја ка нејеврејима, видиш оснивање велике и одвратне цркве која је одвратнија од свих других цркава. Јер гле, уклонише они из јеванђеља Јагњетовог многе делове који су јасни и најдрагоценији, а уклонише и многе завете Господње“. Мормонова књига је камен темељац мормонске заједнице и носи сведочанство Исусово са снагом и чистим разумевањем насупрот Библији која је прошла генерације копирања и преписивања, превода и искварених људи који су мењали текст.⁴⁴

Џозеф Смит је заповешћу Божијом почео нови превод Библије користећи верзију Краља Џејмса и овај превод је данас познат као Превод Џозефа Смита (JST). Увидевши да постоје разлике у цитатима како их је примао од анђела

⁴⁴ <https://www.churchofjesuschrist.org/study/manual/teachings-of-presidents-of-the-church-ezra-taft-benson/chapter-9-the-book-of-mormon-keystone-of-our-religion?lang=eng> (приступљено 25.9.2020.)

Моронија и оних које је читао у Библији почео је нови превод и преправљање⁴⁵. Он није потпун и мормони верују да је Смит поживео још неко време сигурно би га завршио. Мормонски пророк је из објава које је примао од Бога увидео да су многе догматске ствари које се тичу спасења изгубљене или намерно изузете из Светог Писма.⁴⁶ Постојећи превод је остао у власништву Еме Смит након разлаза са Бригамом Јангом и издат је од стране Реформисане Цркве Исуса Христа светаца последњих дана 1867. године. Мормони верују да је превод извршен објавама Божјим јер су свесни да Џозеф Смит није знао стране нити старе језике и његова верзија стоји насупрот вековном истраживању текста компетентних људи.⁴⁷ Мојсијева књига и 24. глава Матејевог Јеванђеља који се налазе у Драгоцену бисеру су део надахнутог превода Џозефа Смита које се заснива на Библији Краља Џејмса. Разлика у преводима се најбоље огледа у првој глави Јовановог Јеванђеља. Док у верзији превода Краља Џејмса стоји: „In the beginning was the Word, and the Word was with God, and the Word was God“ дотле је у преводу Џозефа Смита: „In the beginning was the gospel preached through the Son. And the gospel was the word, and the word was with the Son, and the Son was with God, and the Son was of God“.⁴⁸ То је деветнаест додатих речи у овом стиху, које не можемо да нађемо ни у једном старом препису из првих векова хришћанства.

За мормоне је неприхватљив хришћански канон Библије јер сматрају да су додатне објаве записане у њиховим књигама а уз то долази непрестано откривење од Бога које може да замени и побољша нека претходна учења.⁴⁹ Један од цитата који означава да је канон књига Светог Писма затворен и да хришћани не треба да прихватају другачију врсту објава је из Гал. 1,8-9: „Али ако вам и ми или анђео с неба проповиједа јеванђеље друкчије него што вам проповиједасмо, анатема да буде! 9. Као што смо већ рекли, и сада опет велим: ако вам неко проповиједа јеванђеље

⁴⁵ Teachings of Presidents of the Church Joseph Smith, The Church of Jesus Christ of Latter-day Saints, Salt Lake City, Utah, 2007, стр 207.

⁴⁶ <https://www.churchofjesuschrist.org/study/ensign/2001/01/a-latter-day-testament-of-biblical-truth?lang=eng> (приступљено 25.9.2020.)

⁴⁷ Richard Lyman Bushman, Mormonism a very short introduction, Oxford University Press, New York, 2008, стр 67.

⁴⁸ <https://www.churchofjesuschrist.org/study/scriptures/jst/jst-john/1?lang=eng> (приступљено 25.10.2020.)

⁴⁹ <https://www.churchofjesuschrist.org/study/general-conference/2014/10/continuing-revelation?lang=eng> (приступљено 23.10.2020.)

друкчије него што примисте,анатема да буде!“ Постоји неслагање између мормона и осталих хришћана да су велики делови Писма изгубљени или намерно преправљани. Текстуална критика одбацује тврдње да данашње Свето Писмо није исто као оно у првим вековима хришћанства. Постоје хиљаде различитих копија текста или страница које су дошле до нас и које потврђују ове тврдње. Код протестантских хришћана је најбоље развијена ова критика текста. Пажљивим преписивањем настало је хиљаде копија Светог Писма а већ у другом веку оно се преводи на сиријски, латински, коптски. Свети оци прва три века су га цитирали на десетине хиљада пута те и кроз таква дела имамо мање целине Библије.⁵⁰ Православна и Римокатоличка Црква уз Свето Писмо додају и Свето Предање Цркве из кога црпе учења која су била предата од апостола и њихових ученика и која се слажу са Светим Писмом и праксом Цркве. Протестантске цркве одбацују Предање и базирају свој учења и догме искључиво на Светом Писму. Хришћани верују да је Свето Писмо „богонадахнуто“, „корисно за учење“, „за исправљање“, „за васпитавање у праведности“. Исус Христос се позивао на Писмо и цитирао га па из тога видимо да га је признавао у облику како је постојало у том времену.

3.2 Период Великог отпада

Да би идеја о обновљености Цркве, Јеванђеља, свештенства, Библије, крштења, пророштва и свега осталог могла да буде истинита и да заживи потребно је одредити време у коме ово није постојало. Зато су Џозеф Смит и његови наследници у Цркви Исуса Христа светаца последњих дана развили учење по коме је целокупно хришћанство пало у велику апостасију.⁵¹ Идеја није свакако сасвим нова јер су протестанти од шеснаестог века оптуживали Римокатоличку цркву за апостасију, мењање догми и новотарије. Ово протестантско мишљење није било тачно одређено

⁵⁰ <https://www.britannica.com/topic/biblical-literature/New-Testament-canon-texts-and-versions> (приступљено 23.10.2020.)

⁵¹ По речима Езре Тафт Бенсона мормони као обновљена Црква признају да је након апостолског периода наступио велики отпад и да је Црква престала да постоји <https://www.churchofjesuschrist.org/manual/the-pearl-of-great-price-student-manual/the-articles-of-faith?lang=eng> (приступљено 27.9.2020.)

за које би се време везивало али свакако негде у средњем веку. Код мормона мора да се одреди много раније, негде у прва четири века Цркве.⁵² Доласком Исуса Христа на земљу обнавља се Јеванђеље а он доноси изгубљене кључеве свештенства које предаје апостолима и седамдесеторици ученика. Отпадање од Јеванђеља се десило у времену након апостола, када су последњи прави хришћани трагично страдали у периоду гоњења. Светлост Јеванђеља Христовог се постепено гасила и на крају је завладала тама. По мормонском учењу упозорење на ово се налази у Иса. 24,5: „Јер се земља оскврни под становницима својим, јер преступише законе, измијенише уредбе, раскидоше завјет вјечни“. Црква која је настала у време апостола и која је наставила да постоји и у време великог отпада за мормоне је црква ђаволова - 1 Не 14,9-10: „И догоди се да ми рече: Погледај и види ту велику и одвратну цркву која је мајка свих одвратности, чији оснивач је ђаво. 10.И рече ми: Гле, има само две цркве. Једна је Црква Јагњета Божјег, а друга је црква ђаволова. Стога, ко год не припада Цркви Јагњета Божјег припада тој великој цркви која је мајка одвратности, а она је курва целе земље“. Постоје различита мишљења код мормонских теолога која је ђаволова црква. По Брусу МекКонкију, једном од највећих теолога, то је свака црква која не спасава човека и не поставља га на највећи селестијални трон.⁵³ У последњих неколико деценија ублажава се став мормона према осталим хришћанским заједницама па данас нећемо често чути да су све остале цркве ђаволове и да чак постоје делови истине и код њих.

У периоду Великог отпада људи су се окренули безакоњу и одбацили божанске истине.⁵⁴ Када је све нестало настала је пометња међу људима и услед тога одбацивање многих истина. Као поткрепљивање ових ствари мормони наводе цитат апостола Павла из 2 Сол. 2,3: „Да вас нико не превари ни на који начин; јер неће доћи док најприје не дође отпадништво и не појави се човјек безакоња, син погибљи“. Проста истина која је била разумљива апостолима је била изгубљена у тајнама отпалог света. Превагу над јеврејским хришћанством односи хеленистичка философија која мења догме. Она сматра да је материја зла и да је Бог духовно биће

⁵² Andrew Jackson, Mormonism Explained, what Latter-day Saints teach & practice, Crossway Books, Wheaton, Illinois, 2008, стр 68.

⁵³ <https://www.churchofjesuschrist.org/study/manual/book-of-mormon-seminary-teacher-manual-2017/introduction-to-the-first-book-of-nephi/lesson-14-1-nephi-12-13?lang=eng> (приступљено 23.10.2020.)

⁵⁴ Одани вери-Јеванђеоска препорука, Солт Лејк Сити, Јута, 2004, стр 86.

без осећања и страсти⁵⁵. По мормонском схватању Први Васељенски сабор доноси нова учења и мења догму о томе да су Отац, Син и Свети Дух три потпуно различите личности. Бог који је постојао у учењу Исуса и апостола је замењен апстрактним и необјашњивим божанством грчке философије. Уместо пророка који би добијали откровења од Бога сада су хришћани сазивали саборе, почевши од Никејског. Та црква је била након сабора у тесној вези са државом те је пружала прилике многим свештеницима и епископима да увећају своје достојанство и моћ. Многе догме и обреди су мењани у складу са паганским схватањима или грчком философијом. Мормони кажу да је та црква дозволила крштење мале деце, обред који у мормонизму није дозвољен као и друге нове ствари које нису постојале.⁵⁶ Слична ствар се десила и са Црквом Христовом у Америци која је нестала око 400. године после Христа услед моралне покварености. Зато мормони не сматрају своју цркву неком новом већ само обновљеном правом Христовом Црквом. И сам појам *restored*-рестаурација значи обнова, повратак пророка и апостола, јеванђелског светла и знања и свештеничког ауторитета по речима апостола Петра у Дјел. 3,21: „Којега треба да прими небо до времена васпостављања свега о чему је Бог говорио устима свију светих пророка својих од вајкада". Бог је припремао овај пут са покушајима реформације Лутера, Калвина и осталих. Проблем код ових реформатора је тај што нису имали ауторитет од Бога за своје дело.⁵⁷ Првим јављањем Бога будућем младом пророку Џозефу Смиту започиње процес обнове свих учења која су била изгубљена. Без пророка који примају објаве од Бога нема Цркве. Тод Кристоферсон, један од мормонских теолога сматра да Бог успоставља догму и исправља неразумевање или несхватање кроз пророке и апостоле који имају божански ауторитет.⁵⁸ Професор на Бригам Јанг Универзитету у Солт Лејк Ситију Кент Џексон то формулише мишљу да ако не би постојала апостасија не би било

⁵⁵ <https://www.churchofjesuschrist.org/study/ensign/1995/05/apostasy-and-restoration?lang=eng>
(приступљено 28.9.2020.)

⁵⁶ <https://www.churchofjesuschrist.org/study/ensign/1988/10/whither-the-early-church?lang=eng>
(приступљено 23.10.2020.)

⁵⁷ Обнова Јеванђеља исуса Христа, Црква Исуса Христа светаца последњих дана, 2006, стр. 8.

⁵⁸ <https://www.churchofjesuschrist.org/study/general-conference/2012/04/the-doctrine-of-christ?lang=eng>
(приступљено 23.10.2020.)

потребе за обновом.⁵⁹ У 2 Не 3,6-15 Бог говори Јосифу о будућем видеоцу и пророку који ће доћи: „Јер Јосиф заиста посведочи, говорећи: Видеоца ће Господ Бог мој подићи, који ће бити изабрани видеалац плоду бокова мојих. 7. Да, Јосиф заиста рече: Овако ми говори Господ: Изабраног видеоца подићи ћу од плода бокова твојих и он ће бити високо поштован међу плодом бокова твојих. И даћу му заповест да изврши дело за плод бокова твојих, браћу своју, које ће им од велике вредности бити, тако што ће их довести до знања о заветима које учиних са очевима твојим. 8. И даћу му заповест да не изврши ниједно друго дело осим дела које му заповедем. И учинићу га великим у очима својим, јер ће дело моје извршити. 9. И биће велик попут Мојсија, за кога рекох да ћу вам га подићи да избави мој народ, о доме Израелов. 10. А Мојсија ћу подићи да избави народ твој из земље египатске. 11. Али видеоца једног ћу подићи од плода бокова твојих и даћу му моћ да објави реч моју семену бокова твојих – и не само да објави реч моју, говори Господ, већ да их убеди у реч моју, која ће већ отићи међу њих. 12. Стога ће плод бокова твојих писати и плод бокова Јудиних ће писати. А оно што буде писао плод бокова твојих, а и оно што буде писао плод бокова Јудиних, срашће тако што ће порећи лажна учења и смирити препирке, и успоставити мир међу плодом бокова твојих и привести га к знању о очевима њиховим у последње дане, а и к знању о заветима мојим, говори Господ. 13. И из слабости ојачаће, у тај дан кад дело моје отпочне међу свим мојим народом, да обнови тебе, о доме Израелов, говори Господ. 14. И тако пророковаше Јосиф, говорећи: Гле, Господ ће благословити тог видеоца, а они који буду тежили да га униште, биће поражени. Јер ово обећање, које добих од Господа о плоду бокова мојих, биће испуњено. Гле, сигуран сам у испуњење овог обећања. 15. И по мени ће име своје добити, а и по оцу свом. И биће попут мене јер оно што ће Господ руком његовом извести, моћу Господњом привешће мој народ спасењу“. Очигледно је да се под видеоцом и пророком мисли на Џозефа Смита. Проблем је само што се у овом пророштву наговештава будући пророк из лозе Јосифове док Смит свакако то није са својим пореклом из Енглеске. Идеја о обнављању првобитне Христове Цркве није нешто ново што налазимо само код мормона. Ово се јављало још од времена и пре Реформације кроз разне хришћанске покрете који су тежили да се врате изворној Цркви и одбаце по њиховом мишљењу све нове додатке настале

⁵⁹ <https://www.churchofjesuschrist.org/study/ensign/1984/12/early-signs-of-the-apostasy?lang=eng>
(приступљено 30.9.2020.)

касније.

У Мат. 16,18 налазимо обећање које Господ даје: „А и ја теби кажем да си ти Петар, и на томе камену сазидаћу Цркву своју, и врата пакла неће је надвладати“. Господ обећава својим апостолима да Његову Цркву неће уништити овај свет већ ће бити победоносна. На крају истог Јеванђеља 28,20 Господ обећава : „Учећи их да држе све што сам вам заповједио; и, ево, ја сам са вама у све дане до свршетка вијека.Амин“.

Хришћани прихватају чињеницу да живе у свету где је одувек био сукоб између добра оличеног у Богу и „кнеза овога свијета" (Јован 16,11). Од Едемског врта је почетак побуне човека против Бога,преко Старог и Новог Завета па све до краја света. Ипак, Господ даје наде да ће добро на крају надвладати зло а шта је Он оставио - Цркву, неће нестати са лица земље до краја по речима Марковог Јеванђеља 13,31: „Небо и земља ће проћи, али ријечи моје неће проћи“. У Мат. 5,18 добијамо уверење да Закон неће нестати: „Јер заиста вам кажем: Док не прође небо и земља, неће нестати ни најмањег слова или једне црте из Закона док се све не збуде“. Дух Свети је тај који ће нас стално подсећати - Јован 14,26: „А Утјешитељ Дух Свети, кога ће Отац послати у име моје, Он ће вас научити свему и подсјетиће вас на све што вам рекох“.

Најчешћи ранохришћански писци које мормони спомињу када причају о апостасији су свети Климент Римски, свети Игнатије Антиохијски и свети Иринеј Лионски. По њиховом мишљењу ови црквени оци сведоче у својим списима о отпадништву које се дешавало у том времену. У Климентовој „Посланици Коринћанима" се говори о апостасији али у контексту проблема у Коринту, не свеопштој. Проблем је била политичка моћ и похлепа и тај проблем је решен касније враћањем свештеника у службу.⁶⁰ Мормонски поглед на целокупни патристички период Цркве је двојак. Прво, тражи се учење које је по њима нетачно тј. не слаже се са тренутном мормонском догмом. Као што смо рекли они сматрају да је уплив грчке философије искварио првобитна учења Исуса Христа и апостола. Као друго,селективно се бирају тачна учења тј. она која су иста или слична тренутним мормонским схватањима.Та тачна учења су за првобитну Цркву била јеретичка и као таква осуђивана.Сва јеретичка учења првих векова хришћанства су осуђивана на помесним и

⁶⁰ <http://earlychristianwritings.com/text/1clement-roberts.html> (приступљено 30.9.2020.)

Васељенским саборима где су такође потврђени догмати Цркве. Догмати су вечне богочовечанске светиње. Сврха сабора је била да се не допусте у Цркви нова учења која су била у сукобу са учењима апостола и њихових наследника. Свети Васељенски Сабор у Халкидону донео је ову одлуку: „Не дозволити никоме да изговара, или пише и саставља другу веру осим одређене од светих Отаца, сабраних Духом Светим. Ако се дрзне или саставити другу веру или произнети, то такви, ако је то епископ или клирици, нека буду одлучени: епископ од епископства, клирици од клира, а световњаци нека се подвргну анатеми“.⁶¹

Проблем апостасије или отпадништва свакако је постојао у првим временима хришћанства, као и дан данас, али разлика је у интерпретацији између мормона и хришћана колико је стварно била присутна у тим временима. По Светом Писму свакако није надвладала Цркву и она је наставила да постоји, иако су многи отпали и основали посебне верске заједнице. На дан Педесетнице Дух Свети је сишао са неба на Цркву и заувек остао у њој као свеживотворна душа њена. Мноштво историјских, писаних и материјалних доказа показују континуитете како Православне тако и Римокатоличке Цркве. Не постоје никакви историјски или археолошки докази за догме Цркве Исуса Христа светаца последњих дана који би постојали у првим вековима а које би биле исте као оне данас.

⁶¹ <https://svetosavlje.org/dogmatika-pravoslavne-crkve-tom3-1/165/> (приступљено 30.9.2020.)

4. РАЗЛИКЕ И СЛИЧНОСТИ У УЧЕЊИМА О КРШТЕЊУ И СВЕШТЕНСТВУ

Установе крштења и свештенства су од почетка Цркве Исуса Христа светаца последњих дана биле од изузетне важности. По мормонском учењу како су у време великог отпадништва хришћана узети кључеви свештенства са земље то значи да нико није имао ауторитет ни да рукополаже нити да крштава. За њих се обнова институције крштења десила приликом јављања Јована Крститеља Џозефу Смиту и Оливеру Каудерију као што је описано у ДБ-Историја Џозефа Смита 1,70-71: „Рекао је да ово Ароново свештенство нема власт полагања руку за дар Светога Духа, али да ће нам то бити поверено касније; и заповедио нам је да одемо и да се крстимо, и дао нам је упутства да ја треба да крстим Оливера Каудерија, а након тога да он треба да крсти мене. 71. Сходно томе смо отишли и крстили се. Прво сам ја крстио њега, а након тога је он крстио мене – након чега сам положио руке на његову главу и заредио га у Ароново свештенство, а након тога је он положио руке на главу моју и заредио ме у исто то свештенство – јер нам је тако било заповеђено". Крштење је једно од првих и најважнијих ствари за мормонске вернике јер без тога особа не може ући у селестијално краљевство. Чину крштења претходи вера у Исуса Христа и покајање као што стоји у четвртом чланку вере : „Верујемо да су прва начела и обреди јеванђеља: прво, вера у Господа Исуса Христа; друго, покајање; треће, крштење урањањем за опрост греха; четврто, полагање руку за дар Светог Духа“.⁶² Крштењем се бришу претходни греси и улази се у заједницу са Богом. Сведочењем Христа, држањем заповести и учења до самога краја живота. Код мормона такође постоји помазивање уљем које се излива на главу у склопу посебних благослова које може да изврши само неко са Мелхиседеховим свештенством. Може се користити и за помазивање болесних - УиЗ 42,44: „А старешине цркве, двојица или више њих, треба да се позову, и да се моле и положи своје руке на њих у име моје; и ако умру у мени ће умрети, а ако живе у мени ће живети“. Крштење мора да изврши неко ко има ауторитет. По том схватању Јован Крститељ је крстио Исуса потпуним погружењем у воду. Овим примером Исус нам је показао две ствари - како

⁶² Основи Јеванђеља, Црква Исуса Христа светаца последњих дана, 1997, стр 225.

да се правилно крштавамо и да то крштење може да обави само неко ко има ауторитет од стране самог Бога кроз свештенство.⁶³ У УиЗ 20,73-74 је описан правилан чин крштења: „Особа која је позвана од Бога и има власт од Исуса Христа да крсти, треба да се спусти у воду са особом која је дошла на крштење, и рећи ће, позивајући је по имену: Како ми је поверено од Исуса Христа, крстим те у име Оца, и Сина, и Светога Духа. Амен. 74. Онда ће је уронити у воду, и исто тако изронити из воде". Они који одбију крштење биће осуђени као што видимо у УиЗ 84,74: „Заиста, заиста, кажем вам, они који не поверују речима вашим, и не крсте се водом у име моје, за опрост греха својих, како би могли да приме Светога Духа, биће проклети, и неће доћи у царство Оца мога где смо мој Отац и ја“. Не крштавају се деца до осме године јер по мормонима она немају грех, безгрешна су и испуљена Христовом жртвом а чак немају ни првородни грех. У Моро. 8,8 видимо из Христових речи да није потребно крштење мале деце јер немају греха: „Послушај речи Христа, Откупитеља свога, Господа свога, и Бога свога. Гле, не дођох на свет да позовем праведнике, већ грешнике на покајање. Не треба здравима лекар, већ болеснима. Стога су малена деца безгрешна јер нису кадра да почине грех. Стога је проклетство на Адаму кроз мене скинуто са њих, да нема моћи над њима. И закон обрезања је кроз мене укинут". У УиЗ 137, 10 сазнајемо да мала деца, уколико умру пре крштења задобијају највише селестијално краљевство: „А видех такође да су сва деца која умру пре него што дођу у доба урачунљивости спасена у целестијалном царству небеском“. Исто учење налазимо и у УиЗ 29,46-47: „Али гле, кажем вам да су мала деца откупљена од постанка света преко мог Јединорођенца; 47. Стога, они не могу згрешити, јер моћ није дата Сотони да искушава малу децу, све док не постану урачунљива преда мном". У том смислу они размишљају и о оним особама које нису могле да се крсте из било којих разлога у овом животу или су крштени од стране људи који немају свештенички ауторитет. Појављивање пророка Илије 1836. године у Киртленду значило је добијање кључева спасења и за мртве. Зато је веома развијена догма о крштењу мртвих у Цркви Исуса Христа светаца последњих дана. По том учењу сви они који су умрли без крштења могу да буду крштени од стране мормона са свештеничким ауторитетом. Бог даје прилику сваком бићу да буде спасено, и пошто смо овде само привремено у телу које је

⁶³ Дужности и благослови свештенства-Основни приручник за носиоце свештенства, део Б, Црква Исуса Христа светаца последњих дана, 1998, стр 42.

ограничено физичким законима ми ћемо добити још једну шансу за испуљење. Део овог учења је и важност мормонских храмова у којима мора да се обави чин крштења. Док се крштење одраслих живих људи може обавити било где, крштење за умрле мора бити у храму. Сви умрли морају да имају заступнике који ће уместо њих бити крштени, најчешће су то даљи или ближи рођаци или пријатељи. Зато се посебна пажња обраћа на генеологију. Постоје ствари које могу да се ураде за преминуле ближе и даље рођаке - да се идентификују према месту рођења, имену и месту смрти кроз породично стабло.⁶⁴ Заступник у име мртвих може да буде било који мормонски верник, мушко или женско, старије од дванаест година. Свето Писмо нам даје право слободе и избора у овом свету а за мормоне крштење за мртве је настављање тог права и након смрти. Јер и у духовном затвору душе умрлих могу да приме или одбаце мормонско Јеванђеље. Као оправдање овог поступка мормони се позивају на цитат из 1 Кор. 15,29 апостола Павла : „Иначе, шта ће чинити они који се крштавају за мртве; ако мртви уопште не васкрсавају? Зашто се и крштавају за мртве?". Узимајући у разматрање контекст целе главе апостол Павле одговара на тврдње неке групе из Коринта који кажу да не може бити васкрсења мртвих. Говори да ако нема васкрсења онда хришћани немају чему да се надају и треба их жалити због својих уверења. Ово наводи да поглавље нема везе са крштењем већ са васкрсењем. Немамо конкретна објашњења шта је представљало то крштавање мртвих и од кога је било вршено и кроз историју многи коментатори су нагађали сврху овог дела. За хришћане је важно да апостол Павле не заповеда верницима Коринта да учествују у овој пракси нити се она више спомиње било где. Из текста целе главе стиче се утисак да ти људи нису хришћани већ нека група која оспорава васкрсење што је једна од највећих догми хришћанства те би се стога тешко назвала хришћанским.⁶⁵ За хришћане је крштавање мртвих супротно са оним што Библија учи о крштењу, спасењу и смрти. У Јевр. 9,27 се каже: „И као што људима предстоји једанпут умријети, а потом суд (Божији)" и као и у причи о богаташу и сиромашу Лазару црквено учење је да нема привременог места које би служило за станицу где би душе могле да чекају крштење. Не постоји место у Светом Писму или у делима црквених отаца где би се нашла ова пракса. Православна Црква је одувек сматрала да је крштење друго рађање и постајање чланом Божије заједнице. Крштењем човек

⁶⁴ Основи Јеванђеља, Црква Исуса Христа светаца последњих дана, 1997, стр 198.

⁶⁵ <https://www.catholic.com/tract/mormonisms-baptism-for-the-dead> (приступљено 23.10.2020.)

задобија ослобођење од првородног греха и опроштај личних грехова. Зато је потребно крштавање мале деце. Крштење крвљу је мученичко страдање за Христа те се прихвата као право крштење и та особа се чак често убраја у свете. Начин на који би требало правилно да се неко крсти је потпуним погружавањем међутим Црква признаје и крштење обливањем зато што тада није уништена сила свете тајне. Погружење је теолошка суштина ове тајне јер представља очишћење грехова и рађање за нови живот са Христом. Овим чином новокрштени доживљава смрт и погреб, васкрсење и живот.⁶⁶

За разлику од мормонске праксе за крштење је потребан кум. Кум мора да буде крштени православни хришћанин упознат са основама своје вере утолико више ако се крштава беба или мало дете. У склопу крштења врши се и миропомазање које је спојено са крштењем док се код римокатолика врши након седме године живота. За Римокатоличку цркву крштење је неопходно да би се ушло у Царство Божије. Крштење се може обавити на три начина: потпуним урањањем, кропљењем или прскањем водом. Као и код Православне Цркве могуће је крштење крвљу. Оно спира све наше претходне грехове.⁶⁷ Веома је важна чињеница да је Римокатоличка Црква 2001. године одбила да призна мормонско крштење као валидно, за разлику од крштења других верских група чија вера се заснива на Светој Тројици.⁶⁸ Јужни Баптисти верују у потпуно урањање у воду приликом крштавања док Уједињена Методистичка Црква дозвољава кропљење водом. Различите протестантске цркве имају другачије погледе на неопходност крштавања за спасење. За већину су крштење, уз причешће једине две признате свете тајне. Већина хришћанских цркви у Америци не признаје мормонско крштење. Презвитеријанска црква тражи исповедање вере у Свету Тројицу и крштење од стране мормона који би приступили овој цркви. Евангелистичка Лутеранска црква у Америци, која признаје остала крштења извршена у име Тројства не признаје мормонско јер не сматра мормоне делом хришћанства. Уједињена Методистичка црква је такође одлучила да не признаје крштење мормонске цркве. Неке цркве као што су Уједињени Методисти, Лутеранске и Презвитеријанске цркве практикују крштавање мале деце док

⁶⁶ <https://svetosavlje.org/dogmatika-pravoslavne-crkve-tom3-2/44/> (приступљено 23.10.2020.)

⁶⁷ https://www.vatican.va/archive/ccc_css/archive/catechism/p2s2c1a1.htm (приступљено 23.10.2020.)

⁶⁸ https://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/documents/rc_con_cfaith_doc_20010605_battesimo_mormoni_en.html (приступљено 1.10.2020.)

Пентекосталне и Баптистичке цркве сматрају да је ова пракса небиблијска. Англиканска црква дозвољава крштавање деце и сматра крштење неопходним за спасење. Исто учење има и Лутеранска црква у погледу опроштаја грехова и вечног спасења. Традиционално протестантске цркве се позивају на Аугзбуршко исповедање вере из 1530. године где се каже да је крштење неопходно за спасење па тако исто и крштење мале деце и осуђује се пракса анабаптиста који исто као и мормони сматрају да су деца спасена без крштења.⁶⁹

4.1 Свештенство и његов значај у хришћанству и мормонизму

Да би неко могао да крштава потребан је ауторитет свештенства, као што смо видели из претходних поглавља. По мормонском учењу то је власт и моћ коју Бог даје човеку за спасење - УиЗ 50,26-27: „Онај који је заређен од Бога и послат, тај је одређен да буде највећи, премда је он најмањи и слуга свима. 27. Стога, он је посредник свега; јер је све под њим, и на небу и на земљи, живот и светлост, Дух и моћ, послани вољом Оца преко Исуса Христа, Сина Његовог“. За носиоце свештенства у Цркви Исуса Христа светаца последњих дана веома је важно да се зна линија рукоположења до првог пророка Џозефа Смита. Црква Исусова не може постојати без свештенства а то свештенство не може бити благословено без нових и сталних објава од Бога.⁷⁰ Иако у Мормоновој књизи јевреји који су дошли у Америку врше свештеничке обреде и жртвовања они нису из Левијевог племена већ из Манасијевог што би представљало проблем за старозаветне јевреје. Старозаветни закон одређује Левијево племе за вршење свештениких обреда и онај ко би ово преступио учинио би озбиљан преступ у Божијим очима. Чак и мормони морају да претпоставе да је Лехи, када је дошао у Америку имао Мелхиседехово свештенство које се не спомиње у Мормоновој књизи.⁷¹ Свештенство је веза кроз коју Бог комуницира са људима на земљи и кроз посланике и анђеле који су се објављивали

⁶⁹ <https://www.ccel.org/ccel/schaff/creeds3.iii.ii.html> (приступљено 24.9.2020.)

⁷⁰ Elder Davis H. Bays, The doctrines and dogmas of Mormonism, Christian Publishing Company, St. Louis, 1897, стр 170.

⁷¹ <https://www.churchofjesuschrist.org/study/ensign/1994/03/i-have-a-question/by-what-authority-did-lehi-offer-sacrifices?lang=eng> (приступљено 28.9.2020.)

само онима са свештеничким ауторитетом и све што се збило овде, од почетка и првих људи до краја света се дешава кроз то свештенство. По мормонском учењу Џозефа Смита и Оливера Каудерија заредио је у Ароново свештенство Јован Крститељ а у Мелхиседеково Петар, Јаков и Јован. Тумачење Матејеве седамнаесте главе у којој се описује догађај Преображења на Таворској гори за мормоне означава давање кључева свештенства овој тројици апостола. Давање Ароновог свештенства од стране Јована Крститеља се описује у ДБ - Историја Џозефа Смита 1,69: „Вама, моји другови служитељи, у име Месијино, поверавам вам Ароново свештенство, које држи кључеве служења анђела, и јеванђеља покајања, и крштења урањањем за опрост греха, и никада више неће бити узето са земље док синови Левијеви не принесу поново Господу принос у праведности“. Мормони сматрају да постоје две врсте свештенства - Ароново и Мелхиседеково. То је најбоље објашњено у УиЗ 107,1-14: „У цркви постоје два свештенства, наиме, Мелхиседеково и Ароново, укључујући Левитско свештенство. 2. Прво је названо Мелхиседеково свештенство јер је Мелхиседек био тако велики високи свештеник. 3. Пре његовог времена звало се Свето свештенство по реду Сина Божјег. 4. Али из уважавања или дубоког поштовања према имену Врховног Бића, да би се избегло пречесто понављање имена Његовог, они, црква древних дана, назваше то свештенство по Мелхиседеку, или Мелхиседеково свештенство. 5. Све друге власти или службе у цркви су додаци овом свештенству. 6. Али постоје два одељка или основне главе – једно је Мелхиседеково свештенство, а друго је Ароново или Левитско свештенство. 7. Служба старешине потпада под Мелхиседеково свештенство. 8. Мелхиседеково свештенство држи право да председава, и има моћ и власт над свим службама у цркви у свим раздобљима света, да служи у ономе што је духовно. 9. Председништво високог свештенства, по реду Мелхиседековом, има право да обавља службу у свим службама у цркви. 10. Високи свештеници по реду Мелхиседековог свештенства имају право да обављају службу у свом сопственом позиву, под вођством председништва, служењем у ономе што је духовно, а такође и у служби старешине, свештеника (по реду левитском), учитеља, ђакона, и члана. 11. Када високи свештеник није присутан, старешина има право да обавља службу на његовом месту. 12. Високи свештеник и старешина треба да служе у ономе што је духовно, сходно заветима и заповестима цркве; и имају право да служе у свим овим службама у цркви када нису присутне више власти. 13. Друго свештенство је названо Ароново свештенство, јер је поверено Арону и семену његовом, кроз сва

поколења њихова. 14. Названо је нижим свештенством јер је оно додатак вишем, или Мелхиседековом свештенству, и има власт да служи у спољним обредима“. Као што видимо постоји нижи и виши ступањ свештенства. Мушки чланови цркве који носе неки од чинова свештенства су овлашћени да обављају обреде и административне послове. Неке дужности носиоца Ароновог нижег свештенства које се прима са навршених дванаест година живота су рукополагање других у нижи ступањ свештенства али само уз дозволу виших инстанци, крштење других, проповед, давање причешћа, поучавање Јеванђеља и друго. Носиоци вишег Мелхиседековог свештенства, које добијају са навршених осамнаест година могу да, поред свих ствари као и са Ароновим, рукополажу у више свештенство, обављају венчања или ако су у високим телима цркве примају објаве од Бога за вођење заједнице.⁷² Адам је био први пророк и носилац патријаршког свештенства те данашњи председници мормонске цркве имају то достојанство које је исто као Адамово.⁷³ Оно је специфично и даје се само појединцима који треба да воде цркву. Од Адама је преношено преко његових достојних синова⁷⁴ све до времена након Мојсија када су се људи искварили па им је Бог узео Мелхиседеково свештенство а оставио нижи ступањ прозван по Арону. Иако је одузето са земље мормони уче да су га неки имали-Исаија, Јеремија, Илија, Лехи и Језекиљ.

Доласком Исуса Христа обнавља се и служба свештенства која траје до времена након апостола и великог отпадништва када се опет узима са земље. Иако носи велику моћ свештенство не сме да се употребљава за лоше ствари - УиЗ 121,41:,, Никаква моћ нити утицај се не могу нити би требало да се одржавају помоћу свештенства, само убеђивањем, трпељивошћу, благошћу и кроткошћу, и истинском љубављу". Термин који мормони у енглеском језику употребљавају за неког ко има Мелхиседехово свештенство је „elder" што значи „старији" док код православних,

⁷² Дужности и благослови свештенства-Основни приручник за носиоце свештенства, део А, Црква исуса Христа светаца последњих дана, 1998, стр 21-22.

⁷³ Дужности и благослови свештенства-Основни приручник за носиоце свештенства, део А, Црква исуса Христа светаца последњих дана, 1998, стр 9.

⁷⁴ Дужности и благослови свештенства-Основни приручник за носиоце свештенства, део А, Црква исуса Христа светаца последњих дана, 1998, стр 11.

римокатолика и неких методиста се користи термин свештеник или презвитер од грчке речи „πρεσβυτερος“ што би имало исто значење- старији.⁷⁵

У првом веку хришћани су већински користили праксу и терминологију јеврејске Библије да би описали Христову службу, смрт и васкрсење видећи у Њему Врховног свештеника који страда за наше грехе. Касније почињу да се разликују и у посланицама већ видимо терминологију која описује епископе, свештенике, ђаконе или ђаконисе.

Хришћани сматрају да се Мелхиседехово свештенство односи само и искључиво на Исуса Христа. Као што видимо упоређивање из Јевр. 7,3: „Без оца, без матере, без родослова, нити му дани имају почетка нити му живот има свршетка, а као сличан Сину Божијему остаје свештеник без престанка“. Христос је без земаљског оца, није из племена Левијевог већ Јудиног, као Син Божији јер Богородица није родила Његово божанство, без почетка и краја јер је Алфа и Омега и Његово свештенство је без краја. Кипријан Картагински, који је живео у трећем веку сматрао је да ни Мелхиседех ни Исус немају старозаветне квалификације које су биле тражене за свештенство и да пошто је Исус једини васкрсао и сада вечно седи са Очеве десне стране, Он само може да буде Првосвештеник заувек.⁷⁶ За многе протестантске хришћане учење о свештенству је погрешно, како од стране мормона тако и од Православне и Римокатоличке Цркве. Чак се и сам назив свештеник одбацује као касније придодат и прихвата се пастор кога бира заједница и он постаје предводник молитве, пастир стада Христовог. Почевши од Мартина Лутера који је сматрао да је једини свештеник био Исус Христос и да сви крштени хришћани учествују у свештенству преко Калвина и осталих реформатора протестантска теологија одбацује класичну интерпретацију службе свештенства. Англиканска црква у Енглеској, следујући свој средњи пут реформације, признаје свештенство сваког крштеног али и задржава титуле бискупа, свештеника и ђакона. У новије време у појединим англиканским и лутеранским заједницама је дозвољено рукоположење жена у свештенички и бискупски чин што је забрањено у мормонизму.⁷⁷ За

⁷⁵ <https://www.britannica.com/topic/presbyter> (приступљено 23.10.2020.)

⁷⁶ <https://svetosavlje.org/dogmatika-pravoslavne-crkve-tom2/13/> (приступљено 23.10.2020.)

⁷⁷ <https://www.churchofjesuschrist.org/study/manual/gospel-topics-essays/joseph-smiths-teachings-about-priesthood-temple-and-women?lang=eng> (приступљено 23.10.2020.)

Православну Цркву свештенство је света тајна у којој се Дух Свети кроз молитву и полагање руку од стране епископа на Литургији даје благодат за вршење светих тајни и чувања народа Христовог у вери и побожности. Апостол Павле упућује речи старешинама у Ефесу-Дјел. 20,28: „Пазите, дакле, на себе и на све стадо у коме вас Дух Свети постави за епископе да напасате Цркву Господа и Бога коју стече крвљу својом". Постоје три главна степена свештенства: епископски, свештенички и ђаконски. Само епископски има пуноћу благодати свештенства јер има благослов да и другима даје благодат за вршење светих тајни. У том погледу најсличнији је Мелхиседеховом свештенству код мормона. Свештенички чин је нижи од епископског и има благодат да врши свете тајне. Њега можемо упоредити са Ароновим свештенством. Ђаконски чин је најнижи и он је помоћник свештеника и епископа приликом вршења светих тајни и обреда.⁷⁸

Док је код мормона брак од есенцијалне важности за будуће напредовање, у Православној Цркви је забрањен одлукама Шестог Васељенског сабора епископима који се бирају из редова монаштва а кандидатима за свештенички чин је дозвољен брак пре Свете тајне рукоположења. У Римокатоличкој Цркви је брак забрањен и свештеницима и свем вишем свештенству. Код римокатолика је свештенство подељено у три групе као и код православних и свака група има своје посебне чинове што је део историјске традиције. На Другом ватиканском сабору 1964. године је објављен догматски документ *Lumen gentium* који све римокатоличке крштене хришћане убраја у „царско свештенство" па тако свако има своје место и службу у свештенству и учествује у црквеном животу.⁷⁹

⁷⁸ <https://svetosavlje.org/dogmatika-pravoslavne-crkve-tom3-2/48/> (приступљено 2.10.2020.)

⁷⁹ http://www.vatican.va/archive/hist_councils/ii_vatican_council/documents/vat-ii_const_19641121_lumen-gentium_en.html (приступљено 24.9.2020.)

5. СЛИЧНОСТИ И РАЗЛИКЕ У УЧЕЊИМА И У КОНЦЕПТУ СХВАТАЊА БОГА

Начин на који Црква Исуса Христа светаца последњих дана дефинише концепт Бога представља велико догматско размимоилажење са осталим традиционалним хришћанским заједницама које заснивају своју веру на Светом Тројству. Иако данашњи мормони деле са традиционалним хришћанством веру у три личности мормонска теологија се не слаже са идејом да су они један Бог. Хришћани схватају Бога на основу Библије тј. Старог и Новог Завета и у коликој мери се Он њима открио. По учењу Православне Цркве Он је недостижан за људски разум и недоступан људском сазнању. Због своје ограничености људски разум је неспособан да појми божанску суштину. Из Библије знамо да је Он Један у Три Лица, нематеријалан, вечан, Алфа и Омега. Бог је један по бићу а тројичан по Лицима, у једној недељивој божанској суштини постоје три савршена Лица и у исто време је Један и Тројичан.⁸⁰ Бог се постепено открива, у природи делимично, у Старом Завету више и у Личности Богочовека Христа највише. Открива се сразмерно моћи људског сазнања. Човек може да напредује у свом богопознању онолико колико му је дозвољено умом и човечјом природом. Учења Православне Цркве о Богопознању су развијене у првим вековима услед јеретичких напада и погрешних писања. Аеције и Евномије су тврдили да знају Бога у тој мери колико незнају себе.⁸¹ Насупрот њима су стајали Оци Цркве који су учили да није могуће схватати неограничено ограниченим јер би онда то неограничено постало доступно ограниченом разуму. У хришћанству постоји дистинкција између онтолошке стварности Бога и човека, божанско и човечанско су две различите врсте. Овакво схватање односа божанског и човечанског мормони одбацују што их наводи на један потпуно други пут. Размишљања и учења о Богу постепено еволуирају код Џозефа Смита. Концепт Бога се драстично мења у књизи „Учење и савези“ а посебно у „Драгоценем бисеру“ и у његовим последњим беседама од онога на шта првобитно наилазимо у Мормоновој

⁸⁰ <https://svetosavlje.org/dogmatika-pravoslavne-crkve-tom1/27/> (приступљено 2.10.2020.)

⁸¹ https://svetosavlje.org/dogmatika-pravoslavne-crkve-tom1/16/#_ftn2 (приступљено 3.10.2020.)

књизи. У Смитовим раним схватањима разлика између човека и Бога је претпостављена и можемо да закључимо да описи одређивања одговарају убеђењу да је Бог један као што налазимо у Ал. 11,26-31 : „ 26. А Зезром му рече: Ти кажеш да постоји прави и живи Бог? 27. А Амулек рече: Да, постоји прави и живи Бог. 28. Тад Зезром рече: Има ли више од једног Бога? 29. А он одговори: Не. 30. Тад му Зезром поново рече: Како ти то знаш? 31. А он рече: Анђео ми то обзнани". Овде се очигледно види да се ради о само једном Богу како Амулек сведочи а то потврђује и неколико стихова касније у Ал. 11,39 : „А Амулек му рече: Да, Он је сам Вечни Отац неба и земље и свега што је на њима. Он је почетак и крај, први и последњи“. У овом стиху је Бог описан као „први и последњи“ што је једно типично библијско виђење Бога. Али, као што ћемо видети од овога се касније драстично одступа. Слично сведочанство налазимо и у Моро. 8,18: „Знам, на име, да Бог није пристрасан Бог, нити променљиво биће, већ је непроменљив од све вечности до све вечности“. Веома јасно и концизно одређење Бога који је Један, вечан и непроменљив. Ипак и овај опис је у потпуној супротности са учењима и објавама које долазе касније Џозефу Смиту и како мормонска црква учи данас. Непроменљиви Бог постаје итекако променљив, чак обичан човек.

У УиЗ 20,28 налазимо сведочанство о једном Богу: „А тај Отац, Син и Свети Дух су један Бог, бесконачан и вечан, без краја. Амен". Са овим се не слаже само мормонско учење које Сина назива прворођенцем Очевим у духовном свету што значи да Син није постојао пре тог рађања, исто као и Свети Дух. Ал. 11,44 говори: „Ево, та обнова ће доћи свима, и старима и младима, и робовима и слободнима, и мушком и женском, и opakима и праведнима; и неће ни влас с главе њихове бити изгубљена, него ће све бити обновљено у својој савршеној грађи, као што је сада, то јест, у телу и биће доведени и изведени пред суд Христа Сина, и Бога Оца, и Светог Духа, који су један Вечни Бог, да им се суди по делима њиховим, било да су добра или зла". У 3 Не 9,15 налазимо: „ Гле, ја сам Исус Христ, Син Божји. Ја створих небо и земљу и све што је на њима. Бејаш са Оцем од почетка. Ја сам у Оцу, а Отац у мени, и у мени Отац прослави име своје“. Са оваквим објашњењем би се сложили сви хришћани који верују у Тројично схватање Божанства. Мормонска теологија говори о човеку и Богу као о квалитативно истим бићима. Најбољу дефиницију је дао пети председник цркве Лоренцо Сноу који је изјавио да као што је човек сада Бог је некада био и као што је Бог сада човек може постати. Све ствари су у стању константног напретка и прогресивности укључујући ту и Бога. Бог сада поседује

знање које није имао раније те стога не може бити онипотентан у традиционално хришћанском схватању. Њега треба обожавати зато што је на тако далеком ступњу напретка у односу на нас, обичне људе на Земљи јер Он није већи од нас по врсти него по степену славе.⁸² Из овога се закључује да је по мормонској концепцији Бог некада био човек баш као ми, имао је свога Бога кога је поштовао⁸³ и кроз праведан живот и испуњавање свих закона достигао је узношење до степена божанства тј. постао је Бог. Човек и Бог су једна врста, само у различитим ступњевима напретка или развитка. Апостол мормонске цркве Орсон Прат каже да на небу, где су наше душе рођене, постоје многи Богови који имају своје жене или жену и које су им дате у време њиховог смртног телесног живота.⁸⁴ Све ово се заснива на учењима самог пророка Џозефа Смита. У служби коју је написао и одржао неколико месеци пре смрти (The King Follett Sermon) многа размишљања су добила свој коначни и јавни облик. Пут од једног вечног Бога кога налазимо у Мормоновој књизи се завршио нечим потпуно новим. Он овде проповеда о Богу који је некада био као и ми сада а који је достигао степен божанске моћи и седи на престолу на далеким небесима.⁸⁵ Тај Бог је изгледао као човек и са таквим Богом је Адам ходао и разговарао у рајском врту. Ово учење не може да се нађе нигде у Мормоновој књизи. Управо је то та разлика у схватању природе Бога и чак и броја богова између првог дела пророка преко књига и списка за време тридесетих година 19. века и пред сам крај живота док данашњи мормони узимају каснија учења за најисправнија. Ова врста селективности у одабиру догми има своје оправдање у деветом чланку вере где стоји:„ Верујемо у све оно што је Бог открио, и у све оно што сада открива, и верујемо да ће открити још много тога великог и важног што се односи на царство Божје”.⁸⁶ Таква поставка теологије се схвата као вечно напредовање у знању. Сама могућност

⁸² Teachings of Presidents of the Church Joseph Smith, The Church of Jesus Christ of Latter-day Saints, Salt Lake City, Utah, 2007, стр 210.

⁸³ Ако је Исус Христос имао свог Небеског Оца и ако претпоставимо да је тај Небески Отац имао свог Оца можемо да кажемо да није било времена када син није имао Оца.

<https://www.churchofjesuschrist.org/study/new-era/1971/04/people-on-other-worlds?lang=eng>
(приступљено 16.9.2020.)

⁸⁴ Martin Walter, The Kingdom of the cults, Revised, Updated and Expanded Edition, Minnesota, 2003, стр 240.

⁸⁵ <https://www.churchofjesuschrist.org/study/ensign/1971/04/the-king-follett-sermon?lang=eng>
(приступљено 14.9.2020.)

⁸⁶ Основи Јеванђеља, Црква Исуса Христа светаца последњих дана, 1997, стр 226.

да од обичног човека можемо да испуњавањем заповести достигнемо божанске висине спада под ово учење. Јер по речима Бригама Јанга ми смо у школи где учимо сада на земљи а наставићемо да учимо и у следећем животу, поправљамо себе да би били достојни Божијег присуства.⁸⁷

Један од примера многих различитих тумачења и схватања мормона и осталих хришћана је стих из Јован 10,34: „Одговори им Исус: Није ли написано у Закону вашем: Ја рекох: богови сте?“. Овде мормони узимају најбуквалније тумачење стиха и не везују га ни за један други. Међутим хришћани схватају да Господ цитира 82. псалм где видимо да су људи „богови и синови вишњег“ у смислу Божија створења а не оно што би имплицирало да су у могућности да једног дана у вечности буду богови.

Џозеф Смит је веома пластично описао напредовање у ступњевима славе употребивши пример пењања уз мердевине. Почевши од најниже тачке постепено се иде ка горе, ка врху и долази се до обожења јер је то исти пут који је прошао Отац.⁸⁸ За хришћане је овакво учење неприхватљиво у одређивању божанске суштине. За хришћане је Бог вечно непроменљив, беспочетан, није било времена када није био Бог тј. Света Тројица и да је као такав савршен те је немогуће да се мења на боље. Божија творевина подлеже променама које је Бог поставио као законе. Сам Творац је изван своје креације и није ограничен нити спутан њоме. Уколико би било нечег што Он не зна или би постојала могућност да напредује и учи онда би то био несавршен Бог који није онипотентан. У Мал. 3,6 сазнајемо : „Јер ја Господ не мијењам се; зато ви, синови Јаковљеви, не изгибосте“. Зато Православна Црква сматра да је Бог самобитан тј. Он је пуноћа божанства и савршенства и свему даје постојање а не зависи ни од кога. Божија неизменљивост је још једно учење Православне Цркве. Као савршено биће Бог не прелази из једне врсте у другу јер је промена својствена само бићима које имају почетак а Бог је неизменљив у суштини, у својствима и у делима.⁸⁹ Бог је вечан, не подлеже времену које Он ствара, само бића која су створена омеђана су простором и временом. Као такав Бог је почетак и крај сваком

⁸⁷ <https://www.churchofjesuschrist.org/study/manual/teachings-brigham-young/chapter-13?lang=eng>
(приступљено 4.10.2020.)

⁸⁸ <https://www.churchofjesuschrist.org/study/manual/gospel-principles/chapter-47-exaltation?lang=eng>
(приступљено 10.9.2020.)

⁸⁹ <https://svetosavlje.org/dogmatika-pravoslavne-crkve-tom1/19/> (приступљено 5.10.2020.)

времену и трајању а људи имају почетак али не морају имати крај ако постану бесмртна по дару вечног Бога. Свудаприсутност је још једно Божије својство јер је беспросторан и необухватљив како читамо у Јер. 23,24: „Може ли се ко сакрити на тајно мјесто да га ја не видим? говори Господ; не испуњам ли ја небо и земљу? говори Господ”.

Други пророк цркве Бригам Јанг је говорио о бескрајном низу богова, тај низ нема почетка а ни краја. Овакво схватање природе Бога је страно и неприхватљиво за остале хришћане. Поставља се питање да ако је божанско исте есенције као човечанско да ли и зашто га обожавамо? Можемо да поставимо питање да ли Небески Отац још увек обожава свога Оца? Хришћански догматски поглед на Бога огледа се у личном односу човека према Творцу који је бестелесан, Створитељ све материје и невидљивог света, свемогућ и свезнајући, свудаприсутан, немењајући и вечан, Један и неопходни Бог. За Православну Цркву Бог мора бити Један јер ако би постојао још неко раван Њему онда он не би био апсолутан већ релативан. Више таквих бића би значило да нису апсолутна. Сам почетак Символа вере гласи: „Верујем у Једног Бога Оца” а прва заповест декалога је : „ Ја сам Господ Бог твој; немој имати других богова осим Мене”.⁹⁰ На питање једног од књижевника која је највећа заповест Исуса одговара - Мар. 12,29: „А Исус му одговори: Прва је заповијест од свију: Чуј Израиљу, Господ Бог наш је Господ једини”. Ово не значи да можемо замислити то Једно слично са појмовима које познајемо у нашој стварности. Јустин Поповић у својој Догматици то овако објашњава: „Бог је један, али не као што је предмет један међу себи сличним предметима, већ јединствено, изузетно и неупоредљиво један, апсолутно један, бесконачно један, безгранично један, тако да иза Њега, ван Њега и осим Њега нема, нити може бити другога Бога”.⁹¹ Зато је основа јеванђелског хришћанства исповедање и поштовање Бога Оца, Сина и Светог Духа, Три Личности и Једно Божанство, нераздељиво у слави и суштини. Тајна Свете Тројице је централна тајна хришћанске вере и живота. Многе религије зову Бога „Оцем” што може да показује две ствари: да је Бог први узрок свега и да је трансцендентни ауторитет и да је у исто време извор добра и љубави за сву своју децу. У некој врсти симбола вере мормонске цркве, написане руком пророка Џозефа

⁹⁰ Свето Писмо Старога и Новог Завјета-Библија, Свети Архијерејски Синод СПЦ, Београд, 2014, стр 70.

⁹¹ <https://svetosavlje.org/dogmatika-pravoslavne-crkve-tom1/23/> (приступљено 29.9.2020.)

Смита, налазимо у првом члану исповедање: „Верујемо у Бога, вечног Оца, у Његовог Сина, Исуса Христа, и у Светог Духа”.⁹² На први поглед сваки хришћанин, како протестантских заједница тако и римокатолик или православцац може да се сложи са оваквим исповедањем вере. Оно што је основно да би се неко назвао хришћанином налази се овде. У четвртном члану истог симбола читамо: „Верујемо да су прва начела и обреди јеванђеља: прво, вера у Господа Исуса Христа; друго, покајање; треће, крштење урањањем за опрост греха; четврто, полагање руку за дар Светог Духа”. Још једна констатација са којом би се већина хришћана сложила. Имамо веру у Исуса, покајање, крштење и рукополагање, ствари које налазимо и у Православној и Римокатоличкој цркви. Када би се на овоме заснивала мормонска теологија они би се уклопили у широку заједницу хришћанских група насталих у Европи и Америци. Међутим, потребно је дубље погледати шта се заиста мисли под тим појмовима и како их они тумаче. Хришћанске цркве у Америци критикују мормоне од оснивања Цркве Исуса Христа светаца последњих дана у погледу схватања Бога и не признају их за хришћане чак их називајући највећим политеистима. Мормони сматрају да је догма тринитаријанизма уметнута у неком периоду за време великог отпада. Један од апостола мормонске цркве Џефри Холанд поставља идеју да би то могло да буде за време Првог васељенског сабора.⁹³ Као што смо видели у Мормоновој књизи, која је најранији мормонски спис о Богу се у већини случајева говори као о Једном и вечном и исповеда се вера у Свету Тројицу. Међутим, касније Џозеф Смит има другачије размишљање и тумачећи почетак Библије тј. Књигу Постања реч „берешит” схвата и преводи као савет богова. Плурализам и бесконачни број богова је од тада проповедан од стране свих пророка Цркве Исуса Христа светаца последњих дана. Пророк Џозеф Смит каже да је председавајући савета богова сазвао скупштину богова на којој је одлучивано о стварању планете и насељавање исте.

⁹² Основи Јеванђеља, Црква Исуса Христа светаца последњих дана, 1997, стр 225.

⁹³ Џефри Холанд, један од чланова кворума Дванаесторице апостола мормонске цркве говори о Првом васељенском сабору на коме се формулише догма о Светој Тројици кроз Никејски Символ вере. Он сматра да је претходно учење Цркве о Тројству промењено у корист новог и неразумљивог. („The Only True God and Jesus Christ Whom He Hath Sent,” Ensign (Conference Edition), Новембар 2007, стр 40-41.)

<https://www.churchofjesuschrist.org/study/ensign/2007/11/the-only-true-god-and-jesus-christ-whom-he-hath-sent.html?lang=eng#title1> (приступљено 25.10.2020.)

Морамо да споменемо Смитове речи из поменуте „King Follett” службе где тврди да његово знање долази са највишег нивоа те је стога његово знање највеће и пошто је Свети Дух свезнајући он свакако њему даје та сазнања.⁹⁴

Библија говори о Богу као Једном и Нови Завет је јасан по питању да је Отац Бог, Син је Бог и Свети Дух је Бог. 5 Мој. 6,4 описује : „Чуј Израилу: Господ је Бог наш једини Господ”, у 4 Мој. 4,35 налазимо исто сведочанство: „Теби је то показано да познаш да је Господ Бог, и да нема другога осим њега”. Пророк Исаија 44,6 објављује: „Овако говори Господ цар Израилев и избавитељ његов, Господ над војскама: ја сам први и ја сам последњи, и осим мене нема Бога”. У Дјел. 5,3-4 се говори о Светом Духу као о Богу. Апостол Павле у 2 Кор.3,17-18 говори о Духу Светом : „А Дух(Свети) је Господ; а гдје је Дух Господњи ондје је слобода”. У Мат. 28,19 Исус заповеда апостолима : „Идите, дакле, и научите све народе крстећи их у име Оца, Сина и Светог Духа”.

Догмат о Светој Тројици је највећа и најсветија тајна хришћанске цркве и оно по чему се она разликује од других вера. Без вере у Свету Тројицу нико не може постати хришћанин јер сам чин уласка тј. крштења исказује ту истину. У животу Православне Цркве све је прожето овим исповедањем кроз симболе, свештенорадње, Литургије, молитве, песме.

У Новом Завету је потпуно откривен догмат о Светој Тројици. Бог Отац шаље Сина који Оца открива и објављује Духа а Дух објашњава Сина.⁹⁵ Сав живот и дела Исуса Христа су усмерена ка објављивању и објашњавању Тројице. У Мат. 3,16-17 јавља се Света Тројица: „И кртивши се Исус изиђе одмах из воде; и гле, отворише му се небеса, и видје Духа Божијега гдје силази као голуб и долази на њега. 17. И гле, глас са небеса који говори: Ово је Син мој љубљени који је по мојој вољи”. Настављајући дело Господа апостоли проповедају веру у Свету Тројицу и сведоче да спасење стоји у исповедању Тројичног Бога па тако апостол Павле пише у 2 Кор.13,13: „Благодат Господа Исуса Христа и љубав Бога Оца и заједница Светог Духа са свима вама. Амин”.

⁹⁴ <https://www.churchofjesuschrist.org/study/ensign/1971/04/the-king-follett-sermon?lang=eng>
(приступљено 10.9.2020.)

⁹⁵ <https://svetosavlje.org/dogmatika-pravoslavne-crkve-tom1/25/> (приступљено 12.9.2020.)

Хришћани исповедају веру у Свету Тројицу која су Један Бог у три ипостаси. Насупрот томе мормони верују у три Бога који имају различите личности и који су имали посебан развој да би достигли то што су постали. Отац И Син су потпуни различите личности у различитим телима. Уједињени су у знању, истини, мудрости, разумевању и сврси.⁹⁶ Можемо да разумемо тај однос као да се ради о неком небеском председништву тројице посебних богова насупрот схватању троједног Бога или то можемо описати као социјални тринитаријанизам са председником на челу⁹⁷. Изводи се закључак да у оваквој мормонској конституцији Тројства мора постојати субординизам јер би Исус и Свети Дух морали бити потчињени Оцу који је апсолутни извор божанства у овом тријумвирату. Јер било је времена када Исус и Свети Дух нису постојали, осим као део вечне интелигенције, и они су свој степен божанства достигли у неком тренутку у духовном свету. Слично схватање Бога некада је имао Арије. Он је био свештеник цркве у Александрији и живео је у III и IV веку. Сматрао да се три лица Бога разликују по својим суштинама. Отац је тај који поседује божанску природу док је Син најсавршеније биће али га је Арије сматрао створеним. Пошто је Син створен није једнак Оцу. Он је први који је створен од Оца и који је створио све остало. За разлику од мормонског Бога који није вечан као Бог јер је постојао у времену као човек и пре тога као вечни разум Аријев Бог је вечан, беспочетан и нерођен. И такав Бог није одувек био Отац јер није имао Сина. Као и код мормона у аријанизму је Син створен као први али није рођен по природи већ по благодати. И код Арија Логос се развија својом наклоношћу ка добру и коначно може да се назове Богом. Иако није јасно Аријево учење о Светом Духу знамо да је сматрао да је он различит по суштини од Оца, вероватно је биће које је створио Син.⁹⁸ Овакав субординизам није био стран мислиоцима и философима у раном хришћанству јер су покушавали да објасне унутартројичне односе постојећим философским формулама. Аријево учење је било осуђено на Првом васељенском сабору. Мормонско учење о односу између Свете Тројице делимично подсећа и на писања још једног познатог хришћанског теолога ране Цркве- Оригена. Ориген је мислио да је Син подређен Оцу а Свети Дух Сину те

⁹⁶ <https://www.churchofjesuschrist.org/study/manual/teachings-joseph-f-smith/chapter-40?lang=eng>
(приступљено 5.9.2020.)

⁹⁷ Teachings of Presidents of the Church Joseph Smith, The Church of Jesus Christ of Latter-day Saints, Salt Lake City, Utah, 2007, стр 42.

⁹⁸ <https://svetosavlje.org/dogmatika-pravoslavne-crkve-tom1/28/> (приступљено 4.10.2020.)

стога постоје три божанска бића. Његова учења су и подстакла Арија да развије овај правац субординизма који је Црква одбацила. Апостол Павле у Јевр. 13,8 каже: „Исус Христос је исти јуче, данас и у вијекове“. По учењу Православне Цркве Син се вечно рађа од Оца а Свети Дух вечно исходи од Оца. Отац, Син и Свети Дух су вечни Бог. Није постојало време када је Отац био без Сина нити Светог Духа јер рађање Сина и исхођење Светог Духа је вечно а не временски ограничено. У Мос. 15,1-4 налазимо и нешто што би могли да окарактеришемо као модализам : „ 1. И ево, Абинади им рече: Ја бих да разумете да ће сам Бог сићи међу децу човечју и откупити свој народ. 2. И јер пребива у телу, зваће се Син Божји, а будући да тело подложи вољи Очевој, Он је Отац и Син-3. Отац, јер је зачет моћу Божјом, а Син, због тела, постајући тако Отац и Син-4. И Они су један Бог, да, сам Вечни Отац неба и Земље“. Слично виђење имамо и у Ет. књизи 3.14-15 : „Гле, ја сам онај који беше припремљен од постанка света да откупи свој народ. Гле, ја сам Исус Христ. Ја сам Отац и Син. Сав род људски у мени ће имати живот, и то вечно, наиме, они који поверују у име моје, и постаће синови моји и кћери моје. 15. И никад се не показав човеку кога створих, јер никад човек не верова у мене као ти. Видиш ли да си створен по обличју моме? Да, сви људи у почетку беху створени по обличју моме“. Савелијанство или модализам је учење о Светом Тројству у коме се сматра да су Отац, Син и Свети Дух само различита лица једног Бога. Он се јавља у једном од три лица у одређеној ситуацији. Ипостас Оца се губи када се јавља као Син а када се јавља као Свети Дух губи се ипостас Сина. Исти Бог се показује као Отац у Старом Завету, као Син у Новом Завету и као Свети Дух у животу Цркве. Отац, Син и Свети Дух нису три лица него су три маске у којима се божанство објављује свету.⁹⁹ Савелијанство је осуђено као јерес на Другом васељенском сабору у Цариграду 381. године и где је одлучено да на оне који желе да се из ове јереси врате у Цркву треба гледати као на многобожце и као такви требају да прођу сву припрему катихумена за крштење.

За мормоне реч Елохим означава Небеског Оца у Старом Завету док под именом Јехова (Јахве) разумеју Исуса Христа и праве разлику између два, одвојена лична бића која се јављају људима и пророцима. У хришћанском тумачењу Старог Завета Елохим означава Господа док је Јехова (Јахве) лично име Бога као што видимо у 2

⁹⁹ <https://svetosavlje.org/dogmatika-pravoslavne-crkve-tom1/28/> (приступљено 24.10.2020.)

Мој. 3,14-15: „А Господ рече Мојсију: ја сам онај што јест. И рече: тако ћеш казати синовима Израилевијем: који јест, он ме посла к вама. И опет рече Бог Мојсију: овако кажи синовима Израилевијем: Господ Бог отаца ваших, Бог Аврамов, Бог Исаков и Бог Јаковљев посла ме к вама; то је име моје довијека, и то је спомен мој од кољена на кољено". Оба имена се употребљавају за означавање Бога. У Старом Завету се Месија назива Богом. Пророк Исаија објављује Месију као Бога Иса. 9,6: „Јер нам се роди дијете, син нам се даде, којему је власт на рамену, и име ће му бити: дивни, савјетник, Бог силни, отац вјечни, кнез мирни".

За разлику од хришћана који на Створитеља гледају као на онога који нам је подарио живот-душу и тело за мормоне је Небески Отац прави отац у сваком смислу те речи те да су они буквално Његова духовна деца. По том схватању уколико имамо Небеског Оца онда би требали да имамо и Небеску Мајку. Ово учење постоји у мормонској цркви и сматра се да су сви људи, као и сви добри и пали анђели деца Небеског Оца и Небеске Мајке. Иако не постоје записане Смитове објаве о овоме имамо неке назнаке у каснијим песмама и изјавама људи који су били у његовом окружењу. Догма се искристалисала почетком двадесетог века па се учи да су „сви људи слични Оцу и Мајци и буквално су синови и ћерке Божанства"¹⁰⁰ и касније налазимо исто учење „свака особа је љубљени духовни син или ћерка небеских родитеља и као такви, сваки има божанску природу и судбину“.¹⁰¹ По речима шестог председника цркве Џозефа Ф.Смита ми можемо да се уздигнемо до висина да би постали као „наш Отац, Мајка и Старији Брат, Свемогући и Вечни".¹⁰² Иако су Небески Родитељи заједно учествовали у стварању духовне деце, Црква Исуса Христа светаца последњих дана нас упућује да се у молитвама обраћамо Оцу и говори да тиме не ниподиштавамо улогу Мајке. Иако се може наћи у древним многобожачким религијама у хришћанским црквама немамо овакво учење нити ишта што би било слично неком облику небеске породице.

¹⁰⁰ <https://www.churchofjesuschrist.org/study/manual/gospel-topics/mother-in-heaven?lang=eng>
(приступљено 26.9.2020.)

¹⁰¹ <https://www.churchofjesuschrist.org/study/manual/gospel-topics/mother-in-heaven?lang=eng>
(приступљено 28.9.2020.)

¹⁰² <https://www.churchofjesuschrist.org/study/manual/teachings-joseph-f-smith/chapter-17?lang=eng>
(приступљено 30.9.2020.)

По мормонској теологији Бог Отац има најсавршеније тело од крви и мяса које никада неће остарити или умрети, глас који се може чути и све остале људске атрибуте на једном савршеном нивоу¹⁰³. Са Њим је Исус Христос који такође има тело од крви и мяса док је Свети Дух без тела. Крајњи циљ сваког мормона, по небеском плану спасења је управо задобијање таквог бесмртног тела. У хришћанској теологији Господ силази у земаљски свет да спасе и прослави целог човека, не само душу већ и тело. Победивши смрт и свет васкрсењем Христос је тело прославио вечном божанском славом да би сваког тако прославио ко буде живео по Јеванђељу. Људско тело, понижено грехом и смрћу удостојиће се славе тела Христовог и вечног и блаженог живота у вечном царству Божијем.¹⁰⁴ Међутим, као и за многа друга учења и овде видимо једну постепену еволуцију. У Мормоновој књизи опет имамо једну објаву која ће се касније променити. Ал. 22,9-11 нам сведочи: „ 9. А цар рече: Је ли Бог онај Велики Дух који изведе очеве наше из земље јерусалимске? 10. А Арон му рече: Да, Он је тај Велики Дух, и Он створи све и на небу и на земљи. Верујеш ли у то? 11. А он рече: Да, верујем да Велики Дух све створи, и желим да ми испричаш о свему томе, и ја ћу поверовати речима твојим". Свето Писмо нам исто потврђује да је Бог дух у Јовановом Јеванђељу 4,24: „Бог је дух;и који му се клањају,у духу и истини треба да се клањају".

Бог Отац је у мормонској теологији свемоћан и свудаприсутан преко Светог Духа. Међутим Бог Отац и Исус Христос не могу сами бити свудаприсутни јер су ограничени својом телесношћу.¹⁰⁵ По учењу Православне Цркве духовност је својство Божије које га карактерише у насавршенијем смислу. Још у Старом Завету Бог се схватао као потпуно духовно биће које не може да се упореди ни са једним другим створеним бићем. Истина о Богу долази и из речи Исусових- Јован 4,24:„ Бог је дух; и који му се клањају, у духу и истини треба да се клањају". У Старом Завету налазимо и неке антропоморфне представе о Богу. У њима се некад описују делови тела и везују за Божије поступке. Међутим,ово је привидни антропоморфизам који је

¹⁰³ Проповедај моје Јеванђеље, водич кроз мисионарску службу, Црква Исуса Христа светаца последњих дана, Солт Лејк Сити, Јута, 2005, стр 7.

¹⁰⁴ <https://svetosavlje.org/dogmatika-pravoslavne-crkve-tom3-1/135/> (приступљено 6.10.2020.)

¹⁰⁵ По Бригаму Јангу, другом пророку мормонске Цркве, Бог није свудаприсутан <https://www.churchofjesuschrist.org/study/manual/teachings-brigham-young/chapter-4?lang=eng> (приступљено 6.10.2020.)

само литерарни и у том контексту се употребљава а не стварни и то видимо из јеврејске забране прављења било каквог lika Божијег. У четвртм веку се појављује учење које је веома слично мормонском по схватању божије телесности. Монах Авдије, по коме је учење добило име авдијанство, говорио је да Бога треба замишљати као човека, са свим екстремитетима и органима.¹⁰⁶ Против овога су писали учитељи Цркве говорећи да се боголикоост односи на душу човекову а не на тело. Сва места где се говори антропоморфно треба схватати пренесено и симболички а не буквално. Зато је ово учење брзо осуђено и анатемисано. Тумачећи буквално делове Старог Завета где се наводе делови тела Бога који подсећају на човечје не слаже се са јеврејским и хришћанским схватањима.

Данашње мормонско учење о Богу могли би смо да сумирамо у то да је то биће које некада у прошлости није било Бог, ограничено у знању, ограничено у моћи, ограничено у присутности, једно од бескрајно много таквих богова, телесно биће које подлеже законима вечног уневезума. Света Тројица су три потпуно различита бића која су уједињена у сврси и вољи али не у суштини. Ако мормони у својим проповедима и обраћањима истичу да су хришћани морамо да упоредимо да ли они верују у истог Исуса Христа у кога верују остали хришћани. Наспрам хришћанског новозаветног Исуса имамо мормонског Исуса. Тај Исус је Син Божији, Прворођен од Бога у духовном свету и једини рођен од Бога телесно. Он је Син Божији колико смо сви ми синови наших очева овде на земљи.¹⁰⁷ Као што смо већ видели постојала је једна узлазна путања у схватању Бога код Џозефа Смита а касније и код неких мормонских пророка као што је Бригам Јанг. Да ли је телесни Исус резултат сексуалног чина Небеског Оца са Маријом? Да ли је Исус вечни Бог раван Оцу или је створено биће? Да ли је Исус духовни брат Луцифера? Постоје многа питања на која би се хришћани саблазнили међутим, ово су питања која морају бити постављена да би разумели ко је Исус кога мормони проповедају. Говорећи на генералној конференцији маја 2002. године петнаести председник Цркве Исуса Христа светаца последњих дана Гордон Хинкли је објаснио да их многи нападају јер не верују у традиционалног Исуса и да њихово знање није засновано на старим традицијама већ је од овога времена и то од стране пророка коме су се јавили

¹⁰⁶ <https://svetosavlje.org/dogmatika-pravoslavne-crkve-tom1/19/> (приступљено 7.10.2020.)

¹⁰⁷ <https://www.churchofjesuschrist.org/study/manual/teachings-heber-j-grant/chapter-24?lang=eng> (приступљено 8.10.2020.)

Небески Отац и Исус Христос.¹⁰⁸ Бернард Брокбенк, члан Првог Кворума Седамдесеторице објашњава да Црква Исуса Христа светаца последњих дана обожава Оца и Исуса са физичким телима и емоцијама. Света Тројица су три одвојена бића која су посебна и управо их такве треба обожавати. Он тврди да је Исус Христос кроз пророка Џозефа Смита обновио цркву са свим догмама и учењима.¹⁰⁹ У овој изјави би могли да сумирамо најкраће могуће догматска учења по питању Свете Тројице, природе Бога и места мормонске цркве у данашњем свету. Наравно, са оваквим погледом на суштину тројичности не би могла да се сложи ниједна црквена заједница која себе сматра хришћанском. Управо је то суштинска разлика између новог схватања Бога и учења једног верског покрета као што су мормони и осталих хришћана који имају своје међусобне разлике али им је вера заснована на Једном Богу у три Лица.

По мормонима Исус Христос је наш најстарији и прворођени од Небеског Оца духовни брат¹¹⁰. Његово старозаветно име је Јехова и Он није отац духова који постоје у преземаљском свету него је један од њих. Он је Откупитељ, који се добровољно јавио да дође на земљу и буде наш Спаситељ. Међутим, наш други духовни брат, Луцифер је исто желео да буде наш Спаситељ али то би урадио тако што би нас приморао да будемо спашени и тако би задржао славу за себе као што видимо у Мојсије 4,1:., И ја, Господ Бог, прозборих Мојсију, говорећи: Тај Сотона, коме ти заповеди у име Јединорођенца мога, онај је који беше од почетка, и он дође преда ме, говорећи – Гле, овде сам, пошаљи мене, ја ћу бити твој син, и откупићу сав људски род, како ни једна душа не би била изгубљена, и то ћу сигурно учинити; стога, пружи ми част своју". Небески Отац је желео да ми слободном вољом изаберемо Њега. Зато је Он ову понуду одбацио уједно протеравши Луцифера из духовног преземаљског света те стога он и анђели његови не могу да задобију тело које је нужно за напредовање у стање божанства. Изабравши Исуса сачувао је нашу

¹⁰⁸ <https://www.churchofjesuschrist.org/study/ensign/2002/05/we-look-to-christ?lang=eng> (приступљено 5.10.2020.)

¹⁰⁹ <https://www.churchofjesuschrist.org/study/ensign/1977/05/the-living-christ?lang=eng> (приступљено 10.9.2020.)

¹¹⁰ Основи Јеванђеља, Црква Исуса Христа светаца последњих дана, 1997, стр 5.

слободу.¹¹¹ Слобода је изузетно битна јер и пре него што смо дошли на земљу добивши тела састали смо се на небеском савету и једно од питања која су тамо разматрана је била слобода избора где је Луцифер хтео да је одузме а Исус је желео да испуни вољу Очеу.¹¹² Он, као Прворођени од Небеског Оца прихватио је да буде Спаситељ-Авр 3,27: „И оспод рече: Кога ћу послати? А одговори један који беше налик Сину Човечјем: Ево ме, мене пошаљи. И други одговори и рече: Ево ме, мене пошаљи. А Господ рече: Послаћу првога". Једини начин да будемо спашени је да нас неко други спасе јер је то дело немогуће остварити сопственим напорима. Нама је потребан неко ко може да задовољи захтеве правде стојећи на нашем месту како би преузео терет Пада и платио цену за наше грехе. Прворођени Син Небеског Оца је био једини способан за такву жртву.¹¹³ Исус Христос је тај који је слушајући наредбу Очеу створио, или боље рећи обликовао од постојеће материје ову земљу и уредио је за наш живот. Мормонски Исус се разликује по свему од Исуса кога хришћани сматрају за Бога. Он је прворођени духовни син¹¹⁴ Небеског Оца - Уиз 93,21: „А сада, заиста вам кажем, бејаш у почетку с Оцем, и Прворођенац сам". Он је Јахве, како је било његово предсмртно лично име и како су га знали у Старом Завету -3 Не 15,5 :„ Гле, ја сам онај који закон даде, и ја сам онај који се заветова са својим народом Израелом. Стога је закон кроз мене испуњен, јер ја дођох да испуним закон. Он је, стога, окончан". По речима председника цркве Џозефа Филдинга Смита Спаситељ није имао пуноћу све до добијања тела, тек након тога Он је задобио сву моћ и кључеве неба и земље. Начин на који је Исус дошао на земљу је потпуно другачије схваћен код мормона и код осталих хришћана. Мормони не признају да је Исус зачет од Духа Светога зато што би онда по њима Он био син Светога Духа а не Бога Оца. То их доводи у ситуацију да догму рађања од Богородице за коју хришћани уче да је била и остала девојка и након рођења Богочовека промене и поставе Небеског Оца на место Светог Духа. По уверавању Бригама Јанга Исус је

¹¹¹ Дужности и благослови свештенства, Основни приручник за носиоце свештенства, део Б, Црква Исуса Христа светаца последњих дана, 1998, стр 244.

¹¹² Дужности и благослови свештенства, Основни приручник за носиоце свештенства, део Б, Црква Исуса Христа светаца последњих дана, 1998, стр 250.

¹¹³ Одани вери-Јеванђеоска препорука, Солт Лејк Сити, Јута, 2004, стр 110.

¹¹⁴ Џозеф Филдинг Смит објављује да је међу духовно рођеном децом Оца први био Исус или Јехова. (Joseph F. Smith, Gospel Doctrine, 70). <https://www.churchofjesuschrist.org/study/manual/doctrines-of-the-gospel-student-manual/4-jesus-christ?lang=eng> (приступљено 17.9.2020.)

зачет од стране онога који је био у рајском врту а то је Бог Отац. Иако је учење Бригама Јанга о Адаму као Богу Оцу данас одбачено у мормонској заједници остаје тумачење да је Исус зачет од Небеског Оца као званична догма.¹¹⁵ Тако Небески Отац постаје духовни и телесни Отац Исуса Христа.¹¹⁶ За Православну Цркву тајна Оваплоћења је неизрециво и несхватљиво ипостастно сједињење божанског и човечанског. Зато је Оваплоћење Бога дело бескрајног човекољубља Божијег. Када би Исус Христос био створ Божији не би могао помоћи никоме јер би био сличан свим људима. Напротив, од греха ослобађа само Бог-Јован 8,36: „Ако вас, дакле, Син ослободи, заиста ћете бити слободни“. Узрок доласка Спаситеља је био да тело које је сагрешило спасе Собом. Брус МекКонки, један од највећих теолога мормона истиче да је Исус кроз поштовање и пожртвованост истини достигао тај степен божанства иако у преегзистенцијалној форми.¹¹⁷ Исус је рођен од смртне мајке и бесмртног Оца. Од Оца је добио божанске моћи а од мајке смртност као и подлежност глади, умору, жеђи и болу.¹¹⁸ Црква Исуса Христа светаца последњих дана такође учи да је Исус Христос биће славе, да поседује сву моћ на небу и земљи, да је светло и живот света, да је као Спаситељ дошао на земљу где нам је поставио пример који треба да следимо, да само кроз Исуса можемо бити спашени, да кроз крсно страдање и смрт Он нас избавља од телесне и духовне смрти, да је Праведни Судија.¹¹⁹ Уколико би површно гледали на ове изјаве сложили би се са њима са тачке гледишта хришћанске теологије. Проблем настаје када се свака тема анализира и увиди се, као што смо представили, велико догматско неслагање. Неки припадници Цркве Исуса Христа светаца последњих дана истичу да је њихово схватање обоготворења и постајања као Бог било и учење неких отаца Православне

¹¹⁵ Џејмс Талмејг, члан Кворума Дванаесторице апостола мормонске цркве, пише да је дете рођено од Марије зачето од Оца у складу са вишим смислом и да је наследио земаљске особине од мајке а божанске од Оца. <https://www.churchofjesuschrist.org/study/manual/jesus-christ-and-the-everlasting-gospel-teacher-manual/lesson-7-jesus-christ-gods-only-begotten-son-in-the-flesh?lang=eng>

¹¹⁶ <https://www.churchofjesuschrist.org/study/manual/teachings-joseph-f-smith/chapter-40?lang=eng> (приступљено 21.9.2020.)

¹¹⁷ <https://www.churchofjesuschrist.org/study/manual/doctrines-of-the-gospel-student-manual/4-jesus-christ?lang=eng> (приступљено 26.9.2020.)

¹¹⁸ Gospel Principles, The Church of the Jesus Christ of Latter day Saints, Salt Lake City, Utah, 2009, стр 52-53.

¹¹⁹ <https://www.churchofjesuschrist.org/study/manual/doctrines-of-the-gospel-student-manual/4-jesus-christ?lang=eng> (приступљено 19.9.2020.)

Цркве. Али овде је у питању објашњење стања вечног живота који нам нуди Богочовек а не наше могућности да постанемо као Христос. То је учење о вечној слави коју примамо од Бога у вечној заједници са Њим као што се каже у Тит. 3,7 : „Да бисмо,оправдани његовом благодаћу,постали насљедници живота вјечнога као што се надамо“.

Као што смо видели из претходних изјава и цитата постоји велика препрека у схватању ко је Исус и Његов однос са Оцем код традиционалних хришћана и мормона.

За Православну Цркву је Христос Онај кога исповеда апостол Петар у Мат. 16,16:„ А Симон Петар одговори и рече: Ти си Христос, Син Бога живог“ и апостол Јован у свом Јеванђељу 1,14 сведочи :„ И Логос постаде тијело и настани се међу нама, и видјесмо славу његову, славу као Јединороднога од Оца, пун благодати и истине" док апостол Тома кличе у Јован 20,28:„ И одговори Тома и рече му: Господ мој и Бог мој!". Исус је превечни Бог, у слави као Отац и Свети Дух припадају му сви епитети које дајемо и Оцу. Оци Цркве разумеју и разликују две природе Христове-божанску и човечанску. Човечанску природу је Логос примио по домостроју спасења и постао човек а божанска природа је увек непроменљива.¹²⁰ За разлику од буквалног духовног и телесног рађања Сина од Оца које је мормонско учење, Православна Црква сматра да се Син у вечности рађа од Оца што не можемо упоредити са било којим рађањем у времену и простору. Син се рађа из суштине Оца и при томе се та суштина не умањује или дели. У вечности није постојало време када је Отац био без Сина - Јован 10,38: „Ако ли творим, иако мени не вјерујете, дјелима вјерујте, да познате и вјерујете да је Отац у мени и ја у њему". За разлику од мормонског Исуса који постепено сазнаје и учи свој пут од телесног рођења овде на земљи хришћанско учење је да је Исус још у детињству објављивао себе као Сина Божијег-Лука 2,49:„ И рече им: Зашто сте ме тражили? Зар нисте знали да мени треба бити у ономе што је Оца мојега?".

Најтајанственије лице Свете Тројице је Свети Дух.У почетку мормони нису толико истицали Његову личност већ су божанство везивали за Оца и Сина. За мормоне је Свети Дух је трећа личност Свете Тројице. Он нема тело као Отац и Син већ је божанство у облику духа -УиЗ 130,22:„ Отац има тело од меса и костију

¹²⁰ <https://svetosavlje.org/dogmatika-pravoslavne-crkve-tom1/26/> (приступљено 3.10.2020.)

опипљиво као и човечје; Син исто тако; али Свети Дух нема тело од меса и костију, него је особа духовна. Да није тако, Свети Дух не би могао пребивати у нама". Свети Дух сведочи о Оцу и Сину, открива истину о свему, посвећује оне који се покају и крсте се, све зна УиЗ 35,19:„ Стога, бди над њим да му вера не би клонула, и даће му се помоћу Утешитеља, Светога Духа, који све зна". По речима Џозефа Филдинга Смита Свети Дух има духовно тело које је у облику човечјег те стога не може бити свудаприсутан у одређеном времену али Његов утицај може.¹²¹ То тело је као духовно тело Исусово када се показао Јаредовом брату пре рађања од Марије-Ет 3,13:„ И кад изговори те речи, гле, Господ му се показа, и рече: Због тога што то знаш откупљен си од пада. Стога се враћаш у присуство моје, стога ти се показујем. Он је сведок истине који може да научи људе стварима који они не могу да сазнају самостално својим умом".

Важно је направити разлику између Светог Духа и Духа или Светлости Христове према мормонском схватању. Мормони сматрају да Светлост Христова се даје свакој особи која је рођена у овом свету. То је светлост која проистиче од Божанства те као таква она је свудаприсутна, закон по коме је све уређено, моћ која свима даје живот као што видимо у УиЗ 88,7 и 88,11-13:„ А та истина обасјава. То је светлост Христова. Као што је Он у сунцу, и светлост је сунца, Он је и моћ којом беше створено; И светлост која сија, која вас обасјава, преко Њега је који просветљава очи ваше, и иста је светлост која оживљава разумевање ваше; Светлост која се шири из присуства Божјег да испуни бескрајност простора; Светлост која је у свему, која даје живот свему, која је закон по коме се све управља, и то моћ Бога који седи на свом престолу, који је у грудима вечности, који је посред свега". Свако рођен у свету добија ову Светлост и она је у нама све до нашег покајања и крштења у Цркви Исуса Христа светаца последњих дана.¹²² Крштењем добијамо дарове Светог Духа а они су исти као у првим временима када су апостоли проповедали-дар језика, исцељења, чињења чуда.

¹²¹ <https://www.churchofjesuschrist.org/study/manual/doctrines-of-the-gospel-student-manual/5-the-holy-ghost?lang=eng> (приступљено 11.9.2020.)

¹²² <https://www.churchofjesuschrist.org/study/manual/doctrines-of-the-gospel-student-manual/16-gift-of-the-holy-ghost?lang=eng> (приступљено 8.9.2020.)

Постоји проблем за мормонску теологију у томе да Свети Дух нема тело као Отац и Син. Ако знамо да су Луцифер и његови анђели проклетим тиме да неће никад имати тело поставља се питање зашто Свети Дух нема тело? Мормони немају објашњење да ли ће Свети Дух добити тело у будућности и избегавају ову тему јер није важна за њихово спасење. Православна Црква учи да Дух Свети исходи од Оца-Јован 15,26: „А када дође Утјешитељ, кога ћу вам ја послати од Оца, Дух Истине, који од Оца исходи, Он ће свједочити за мене“, јединосущан је са Оцем и Сином и у свему раван. Ово схватамо тако да је Свети Дух самостална Ипостас која исходи од Оца као од узрока и начела Божанства и да долази у свет подређеном Сину. По речима самог Господа у Мат. 28,19: „Идите, дакле, и научите све народе крстећи их у име Оца и Сина и Светог Духа“ видимо да нема разлике у Светој Тројници. Пошто је у свему исти као Отац и Син припада му иста слава, поштовање и поклоњење. Зато је и Црква своје учење увек бранила и формулисала га коначним никео-цариградским Символом вере где се у осмом члану говори о Светом Духу : „И у Духа Светога, Господа, Животворног, Који од Оца исходи, Који се заједно са Оцем и Сином поштује и слави, Који је говорио кроз пророке“.

Римокатоличко учење о Светом Духу умногоме је слично као и код православних сем схватања исхођења Светог Духа који исходи и од Сина. Иако је ово направило велике полемике у Цркви ипак римокатолици сматрају Светог Духа за треће Лице Божанства а никако за створење.

5.1 Учење о вечности материје и њеном сапостојању са Богом

Учење о вечности материје нећемо наћи у Мормоновој књизи већ у каснијем „Учењу и заветима“, „Драгоцену бисеру“ и другим списима мормонске заједнице. Расправе на ову тему су вођене у научним круговима тога времена.¹²³ Овај појам подразумева да је материја вечна и неуништива и да је Бог приликом стварања само обликовао постојеће елементе а не створио све ex nihilo. У УиЗ 93,33 читамо: „Јер човек је дух. Твар је вечна, а дух и твар, нераздвојиво повезани, примају пунину

¹²³ Fawn M. Brodie, No man knows my history, The life of Joseph Smith the mormon prophet, second edition, Revised and Enlarged, New York, 1971, стр 172.

радости“, исто и у 131,7-8: „Не постоји ништа што није материјално а материја је. Сваки дух је материја, али је чистија и префињенија, и може се распознати само чистијим очима; 8. Не можемо га видети; али када наша тела буду прочишћена, видећемо да је сав од материје“. Налазимо вечну материју и у Авр 3,24: „А међу њима стајаше један који беше налик Богу, и рече онима који беху с њим: Сићи ћемо доле, јер тамо има простора, и узећемо од материје ове, и начинићемо ми земљу на којој ће ови боравити“.

Уз вечност материје Џозеф Смит развија идеју и о вечности разума - УиЗ 93,29: „Човек у почетку исто тако беше са Богом. Разум, или светлост истине, не беше створен нити начињен, нити би то могао да буде“. У оваквој космологији Бог не заповеда свим сегментима реалности јер су твар и разум савечни са Њим. У познатој „Краљ Фолет Служби“ Смит је објаснио да је Бог, када је стварао свет употребио већ постојећу материју на начин као када би човек градио брод а имао поред себе потребан материјал за изградњу. Тако Бог хаотичну вечну материју претвара у уређену. Јер материја, по Џозефу Смиту је неуништива, нема почетак нити крај.¹²⁴ Вечна материја пружа неограничене могућности за безбројне светове и богове.¹²⁵

До сада смо видели да постоје три вечне, нестворене реалности: интелигенција-разум, материја и закон који њима управља. Бог је ван ових реалности јер он не може да их контролише већ само уређује у свом царству где би остали могли да напредују. У својој креацији Бог наставља да буде омеђан законом и вечним разумом. Узевши да је вечни разум постојао одувек долазимо до схватања да Бог не ствара човека већ га рађа у духовном свету по правилима вечног закона. Вечни разум спојен са душом конституише лично, индивидуално биће. У оваквом схватању космогоније видимо утицаје пантеистичке, дуалистичке и материјалистичке теорије о постанку. По пантеистичком схватању свет је савечан Богу. По дуалистичком схватању космос и Бог могу да буду два вечна бића при чему је Бог регулатор материје а по материјалистичком учењу постојање је у хаотичном облику а неко га

¹²⁴ <https://www.churchofjesuschrist.org/study/ensign/1971/04/the-king-follett-sermon?lang=eng> (приступљено 10.9.2020.)

¹²⁵ Бригам Јанг је учио да никада није постојало време када није било богова и светова, тај пут је постојао од вечности и у вечности ће тако остати. <https://www.churchofjesuschrist.org/study/new-era/1971/04/people-on-other-worlds?lang=eng> (приступљено 14.9.2020.)

само обликује.¹²⁶ Са друге стране гледишта стоји Библијски поглед на материју и то у 1 Мој. 1,1: „У почетку створи Бог небо и земљу“. Хришћани и јевреји се слажу у мишљењу да су старозаветни пророци управо тако схватали стварање.¹²⁷ Бог ствара елементе који нису вечни, јер Он је Први узрок и постојао је пре сваке материје. Није постојала нека материја коју би Бог обликовао већ све ствара у почетку а пре тога почетка је само Он постојао - Јован 17,5: „И сада прослави ти мене, Оче, у тебе самога, славом коју имадох у тебе прије него свијет постаде“. Уз материју ствара и време јер су то два нераздвојна појма и свет није створен у времену него са временом. У Православној Цркви се стварање сматра тајном коју људски разум не може у потпуности да схвати. У првој конституцији Четвртог латеранског сабора из 1215. године Римокатоличка црква исповеда да Бог ствара из ничега и духовни и материјални свет.¹²⁸ Овакво схватање постоји у скоро свим традиционалним хришћанским заједницама.

¹²⁶ <https://www.britannica.com/topic/pantheism#ref38151> (приступљено 24.10.2020.)

¹²⁷ <http://www.jewishencyclopedia.com/articles/4730-creation> (приступљено 6.10.2020.)

¹²⁸ <https://www.papalencyclicals.net/councils/ecum12-2.htm#1> (приступљено 8.10.2020.)

6. ПРЕДСМРТНО СТАЊЕ И АДАМОВ ПАД

Једно од питања у скоро сваком верском систему је где смо и да ли смо били пре него што смо постали? Још једно учење које примарно не налазимо у Мормоновој књизи већ у каснијим делима, посебно у Аврамовој и Мојсијевој књизи је идеја о стању душа пред долазак на земљу и добијања тела. У Мојсијевој књизи се налазе највеће космолошке догме мормонске вере, по објавама које је Џозеф Смит добио 1830. године. То су учења која је, по Смиту, Мојсије добио у времену пре писања књиге Постања, вероватно на Синају - Мојсије 1,1: „Речи Божје, које Он говораше Мојсију у време када Мојсије беше узнесен на веома високу гору“. Овде је Бог показао Мојсију многе насељене светове као што читамо у Мојсије 1,33: „И светове безбројне створих, а створих их у сврху своју; и по Сину их створих, који је мој Јединорођенац“, и 1,35: „Али само извештај о овој земљи, и о становницима њеним, дајем теби. Јер гле, много је светова који прођоше по речи моћи моје. И много је оних који сада стоје, и безбројни су за човека; али је за мене све избројиво, јер су моји и ја их познајем“, и земља је само једна од њих. На Мојсијево питање зашто је све ово створио Бог одговара у 1,39: „Јер гле, ово је дело моје и слава моја – да остварујем бесмртност и вечни живот човека“. По Смитовом схватању живот није почео на земљи већ су постојале индивидуе као духови - душе у заједници са Оцем. По мормонском схватању нигде се у Светом Писму не објашњава могућност и сврха земаљског живота као у овој књизи зато што имамо и разлог због кога су људи овде на земљи. У том духовном свету сви смо у најбуквалнијем смислу синови и кћери Небеског Оца а Исус Христос је Његов прворођени Син и наш најстарији духовни брат. У УиЗ 93,23 имамо помена о свету пре доласка на земљу: „Ви бејасте исто тако у почетку с Оцем; оно што је Дух, и то Дух истине“.

Док су душе биле у духовном свету са Богом сазнале су о Божијем плану и добијању физичких тела. Са тим планом спасења су се сложили сви на небеском савету. Доласком на земљу ми заборављамо пређашњи живот и кроз овај живот овде пролазимо тест искушења. Како је предсмртно стање трајало веома дуго, неке душе

су више напредовале од других захваљујући слободној вољи коју су сви имали. Из овога су настала каснија размишљања о јеврејима као добрим душама којима је Бог наставио да се јавља и у овоме свету и да су они зато Божији изабрани народ.¹²⁹ Многа мормонска учења су буквална тумачења делова Светог Писма која су од стране Цркве у првом миленијуму већ образложена и догматски уоквирена на саборима. О превечном савету Божјем и одлуци о спасењу палог човека сазнајемо из 1 Пет.1,19-20: „Него часном крвљу Христа, као Јагњета непорочног и безазленог, 20 Предвиђеног још прије постања свијета, а јављеног у посљедња времена ради вас“. И пре постања света Исус је одређен да искупи људе крвљу својом. Овде се не мисли на неку скупштину душа где је Исус изабран већ на Божије свезнање које обухвата прошлост, садашњост и будућност у којој ће се догађаји збити.

За мормоне Сотона је дословно духовни син Божији и анђео који је имао власт у духовном свету-УиЗ 76,25-29: „ А ово такође видесмо, и сведочимо, да један анђео који беше на власти у присуству Божјем, који се побуни против Јединородног Сина кога је Отац љубио и који беше у наручју Очевој, беше протеран доле из присуства Бога и Сина, 26. И беше назван Пропаст, јер небеса плакаше над њим – он беше Луцифер, син зоре. 27. И видесмо, и ено, он паде! Паде, и то син зоре! 28. И док смо још увек били у Духу, Господ нам заповеди да запишемо виђење; јер видесмо Сотону, ту стару змију, и то ђавола, који се побуни против Бога, и настојаше да одузме царство Бога нашег и Христа Његовог. 29. Стога, он поведе рат против светаца Божјих, и опколи их“. Изгубивши рај и могућност добијања тела Сотона се окреће против људског рода и настоји да превари што је могуће више мушкараца и жена-2 Не 2,27: „Стога су људи слободни по телу. И све им је дато што је корисно за човека. И слободни су да изаберу слободу и вечни живот, по великом Посреднику свих људи, или да изаберу сужањство и смрт, по сужањству и моћи ђаволовој. Јер, он настоји да сви људи буду бедни као што је он сам". Након Другог доласка Исуса Христа Сотона ће бити свезан током хиљаду година док Христос буде био на земљи-УиЗ 88,110: „И тако даље, све док седми анђео не затруби трубом својом; и он ће стајати на земљи и на мору, и заклињати се у име онога који седи на престолу, да неће бити више времена; и Сотона ће бити свезан, та стара змија, који је назван ђаво, и неће се

¹²⁹ <https://www.churchofjesuschrist.org/study/manual/doctrines-of-the-gospel-student-manual/21-covenant-israel?lang=eng> (приступљено 24.10.2020.)

одвезати током хиљаду година". Ово учење подсећа на Оригеново мишљење о преегзистенцији душа у раној Цркви које је развио на основу Платонове мисли. Пети Васељенски сабор је осудио овакво размишљање. Овде код мормона видимо и сличности са хилијазмом, учењем о будућем хиљадугодишњем Царству Христовом на земљи након чега ће бити коначни суд. Ово учење је постојало у првим вековима хришћанства али није званично осуђено на Васељенским саборима.

Библија нам говори да човек није имао живот, није постојао пре него што га је Бог створио и удахнуо му живот након стварања света што видимо у 1 Мој. 2,7: „А створи Господ Бог човјека од праха земаљскога, и дуну му у нос дух животни; и поста човјек душа жива“. Сам Исус Христос нам сведочи да људи нису никада видели Оца - Јован 5,37: „И Отац који ме посла он је и посвједочио за мене. Нити сте глас његов икада чули, ни лице његово видјели“ исто и у 6,46: „Не да је ко видио Оца,осим Онога који је од Бога; Он је видио Оца“ као и у 8,23: „И рече им: Ви сте одоздо, ја сам одозго;ви сте од овога свијета,ја нисам од овога свијета“. По учењу Православне Цркве Бог ствара прво духовни свет и у њему духовна бића-анђеле. Анђели се разликују од Бога и од људи природом и постојањем као и личношћу и својствима.¹³⁰ Они су посебне, слободне личности које испуњавају вољу Божију - 1 Мој. 3,24: „ И изагнав човјека постави пред вртом Едемским херувима, с пламенијем мачем, који се вијаше и тамо и амо, да чува пут ка дрвету од живота". Анђели су ти који посредују између Бога и људи па се јављају у Старом Завету многим пророцима објављујући Божанске истине. У Новом Завету су благовесници а и Господ сведочи о њиховом постојању - Мат. 22,30: „ Јер о васкрсењу нити се жене нити се удају, него су као анђели Божији на небу". Не можемо по Библији одредити тачно време стварања анђела али свакако је то пре стварања човека јер се морални пад анђела десио пре Адамовог пада. Учење Православне Цркве о стварању духовног света и о личности анђела не слаже се са учењем Цркве Исуса Христа светаца последњих дана. Пошто су за православне анђели створена словесна бића не могу бити рођени у телу као нека друга личност. Нити људи који су живели на земљи могу постати анђели као што је код мормона Морони и Јован Крститељ. За Православну Цркву анђели живе у духовном свету и имају један посао а то је да славе Бога и служе Божанској вољи. У православном учењу видимо постојање ђавола како у Старом

¹³⁰ <https://svetosavlje.org/dogmatika-pravoslavne-crkve-tom1/33/> (приступљено 10.10.2020.)

тако и у Новом Завету. Од кушања Адама до кушања Исуса он је присутан као обмањивач, кнез овога света и кушач. Ђаволи су као и анђели лична, самостална бића. Њихово порекло је у слободном отпадништву од Бога-Јован 8,44: „Вама је отац ђаво, и жеље оца својега хоћете да чините; он бјеше човјекоубица од почетка, и не стоји у истини, јер нема истине у њему; кад говори лаж, своје говори, јер је он лажа и отац лажи". Створен као добар по природи он је због своје гордости пао а са њим још мноштво анђела. Желећи да буде као Бог и приграби Божије достојанство он се погордио и испао из свог првобитног стања.¹³¹

По мормонској теологији Адам је први човек на земљи. Пошто је Небески Отац божанство које има тело и свој лик Адам је буквално створен по Његовом лику. Уз то, мормони га сматрају и првим пророком и првом крштеном особом - Мојсије 6,64-66: „И догоди се, да када Бог говораше с Адамом, оцем нашим, Адам завапи Господу, и беше понешен Духом Господњим, и беше спуштен у воду, и беше положен под воду, и беше изнешен из воде.⁶⁵ И тако он беше крштен, и Дух Божији сиђе на њега, и тако беше рођен Духом, и постаде оживљен у унутрашњем човеку. 66. И он чу глас са неба, како говори: Крштен си огњем, и Светим Духом. Ово је запис о Оцу, и Сину, од сада па надаље и заувек". За хришћане је стварање било „по лику и обличју Божијем" не у смислу телесне сличности зато што Бог нема тела већ по уму, слободи и бесмртности. По мишљењу светог Григорија Ниског целокупна људска природа која је створена у Адаму и продужава се на целокупни људски род сачињава лик Божији који се не налази у једном делу већ у целини.¹³² Будући створен по слици Божијој свака индивидуа поседује достојанство особе, самосвест и вољу да слободно улази у заједницу са другим особама. Зато може да буде позван у заједницу са Богом, својим Творцем и да му понуди љубав и веру коју ниједно друго живо биће не може да има.¹³³ Адам је створен за бесмртност и то значи да је вечно могао да остане у рају. Само је требао своју добијену слободу да искористи на добар начин. Можемо слободно рећи да је Адам једна од најзанимљивијих личности у мормонској теологији. Уз све што је био на земљи он је у духовном свету био анђеол Михајло-УиЗ 107,54: „ И Господ им се појави, а они усташе и благословише Адама, и назваше га Михајло, кнез, арханђеол", и 27,11: „ А

¹³¹ <https://svetosavlje.org/dogmatika-pravoslavne-crkve-tom1/34/> (приступљено 11.10.2020.)

¹³² <https://svetosavlje.org/dogmatika-pravoslavne-crkve-tom1/36/> (приступљено 11.10.2020.)

¹³³ https://www.vatican.va/archive/ccc_css/archive/catechism/pls2c1p6.htm#I (приступљено 1.10.2020.)

такође са Михајлом, или Адамом, оцем свих, кнезом свих, најдревнијим", један од вођа добрих душа против Луциферових анђела.¹³⁴ Пошто је Сотона преварио Еву да поједе са дрвета познања добра и зла, Адам је увидео да је пад неизбежан и да ће морати да напусте рајски врт и желећи да остане заједно са њом и он је узео плодове са дрвета.¹³⁵ По мормонском учењу непослушност Адама и Еве је била неопходна да би они били прогнани, осетили патњу и смрт као и да би имали децу која су била нужна да би се остварио план Небеског Оца као што видимо у 2 Не 2,22-25: „А ево, гле, да Адам не беше преступио, не би пао, него би остао у врту еденском. И све оно што беше створено морало би остати у истом стању у ком беше, пошто створено беше. И морало би остати заувек, и краја не би имало. 23. И деце не би имали. Стога, остали би они у стању невиности, немајући радости, јер беду познавали не би, добро не чинећи, јер греха познавали не би. 24. Али гле, све беше учињено у мудрости Онога који зна све. 25. Адам паде да би људи били, а људи јесу да би радост имали". Место Спринг Хил у Мисурију је предвиђено за посету Адамову када буде поново дошао. Такође, на крају када се буде збила коначна битка између сила добра и зла Адам ће као арханђел Михајло да предводи војску добра.¹³⁶ У хришћанској теологији овакво тумачење првородног греха се одбацује. Падом је нарушен и одбачен богочовечански поредак због преступања заповести и замисли да се постане „као бог". Првородни грех је одбацивање Богом одређеног циља живота зарад постизања сопственог циља. Човек, искушан од ђавола, дозволио је да његово поверење у Створитеља нестане и злоупотребљавајући своју слободу прекршио је Божију заповест. У овом поступку човек се понео самољубиво, изабрао себе уместо Бога у жељи да „буде као Бог" али без Бога, пре Бога и не уз сагласност Божију. Да Адам и Ева нису преступили могли су заувек остати у рају, у Божијем присуству и бити безгрешни и бесмртни по благодати. Последица пада је била греховна исквареност људске природе и улазак смрти у свет.

Још једно мормонско учење које се не слаже са хришћанским схватањима је да је Адамов пад неопходан и да би нас ђаво искушавао како би се испунио план спасења - УиЗ 29,39-40: „А свакако је неопходно да ђаво искушава децу човечју, или не би

¹³⁴ Основи Јеванђеља, Црква Исуса Христа светаца последњих дана, 1997, стр 25.

¹³⁵ Основи Јеванђеља, Црква Исуса Христа светаца последњих дана, 1997, стр 26.

¹³⁶ <https://www.churchofjesuschrist.org/study/general-conference/1980/10/adam-the-archangel?lang=eng> (приступљено 25.10.2020.)

могли да делују сами по себи, јер да никад нису имали горчине не би познавали сласт; 40. Дакле, догоди се да ђаво искушаваше Адама, и он узе од забрањеног воћа и преступи заповест, због чега је постао подложен вољи ђаволовој, јер је попустио пред искушењем". У том смислу по мормонима ми морамо да поштујемо Адама и Еву због њихове улоге и жртве да би нама омогућили вечни напредак и могућност задобијања највећег ступња славе. Чак и пре стварања Адама и Еве, у духовном свету план спасења је укључивао преступање заповести Божије.¹³⁷ Смрт је исто била неопходна и део Божијег плана као што видимо у Ал 42,6-8: „Али гле, човеку беше одређено да умре – стога, будући да беху искључени од дрвета живота беше потребно да буду искључени са лица земаљског – и човек постаде заувек изгубљен, да, посташе они пали људи. 7. И ево, по томе видиш да наши први родитељи беху искључени и временски и духовно из присуства Господњег. И тако видимо да посташе подложни да следе своју сопствену вољу. 8. Ево, гле, не беше корисно да човек буде поштеђен те временске смрти, јер би то уништило велик план за срећу". Узевши у обзир да је све ово било део Божијег плана мормони уче да човек нема прародитељски грех.¹³⁸ Као што смо већ напоменули Џозеф Смит изјављује да ће сваки човек бити кажњен за сопствене грехе али не и за Адамов преступ. Противно овоме Православна Црква учи да је првородни грех наследан. Кроз Адама као праоца сви имамо људску природу па тако примамо и греховну исквареност. Морамо разумети разлику о којој Црква говори када каже да сви имамо првородни грех. Овде се не мисли на посредно учествовање јер нико није, осим Адама и Еве учествовао у преступу. Људи као потомци Адама наслеђују греховно стање природе и потпадају под казну за грех. Једини безгрешан је Богочовек Исус Христос јер није зачет телесним путем као сви људи већ натприродно Духом Светим. Услед оваквог догматског схватања Православна Црква и прописује слободно крштавање мале деце као што видимо из одлуке Картагинског сабора 418. године: „Ко год одриче потребу крштења мале и из материнске утробе тек рођене деце, или каже да, иако се она крштавају ради отпуштења грехова али од прародитељског Адамовог греха ништа на себи немају што би требало очистити бањом препорођења да буде анатема".¹³⁹ Наслеђивањем греховне природе Адамове

¹³⁷ <https://www.churchofjesuschrist.org/study/manual/doctrines-of-the-gospel-student-manual/8-the-fall?lang=eng> (приступљено 23.9.2020.)

¹³⁸ Одани вери-Јеванђеоска препорука, Солт Лејк Сити, Јута, 2004, стр 128.

¹³⁹ <https://svetosavlje.org/dogmatika-pravoslavne-crkve-tom1/41/> (приступљено 7.10.2020.)

путем телесног рађања преносе се и остале последице прародитељског пада: затамнелост лика Божијег, исквареност воље, болести, страдања и смрт.

Након протеривања из раја и почетка тешког живота на земљи али са благословом потомства Адам и Ева захваљују Богу - Мојсије 5,10-11: „ И тога дана Адам благослови Бога и беше испуњен, и поче да прориче о свим породицама са земље, говорећи: Благословено да је име Божје, јер због свог преступа очи ми се отворише, и у овом животу ћу имати радости, и опет ћу у телу видети Бога. 11. И Ева, жена његова, чу све ово и беше радосна, говорећи: Да не беше нашег преступа никада не бисмо имали потомство, и никада не бисмо познавали добро и зло, и радост откупљења нашега, и вечни живот који Бог даје свима послушнима". Кроз своју жртву Спаситељ нас је откупио од греха непослушности у рајском врту - Мојсије 6,53-54: „ И отац наш Адам прозбори Господу, и рече: Зашто се људи морају покајати и крстити у води? А Господ рече Адаму: Гле, опростих ти преступ твој у Еденском врту. 54. Одатле пође казивање међу народом, да је Син Божији извршио помирење за изворну кривицу, при чему греси родитеља не могу да падну на главе деце, јер су чиста од постанка света". Библија каже да је Адамов поступак грешан и да је тиме ослободио смрт и грех у свет - 1 Мој. 3,16-19: „ А жени рече: теби ћу многе муке задати кад затрудниш, с мукама ћеш дјецу рађати, и воља ће твоја стајати под влашћу мужа твојега, и он ће ти бити господар.17. Па онда рече Адаму: што си послушао жену и окусио с дрвета с којег сам ти забранио рекавши да не једеш с њега, земља да је проклета с тебе; с муком ћеш се од ње хранити до својега вијека; 18. Трње и коров ће ти рађати, а ти ћеш јести зеље пољско;19. Са знојем лица својега јешћеш хљеб, докле се не вратиш у земљу од које си узет; јер си прах, и у прах ћеш се вратити". Исто налазимо и у Рим. 5,12: „ Зато као што кроз једнога човјека уђе у свијет гријех, и кроз гријех смрт, и тако смрт уђе у све људе, пошто сви сагријешеше". Човек доживљава двоструку смрт - душевну и телесну. Душа отпада од везе са Богом коју је имала у љубави а тело постаје страшно, грешно и смртно.

7. СХВАТАЊЕ РАЈА КОД МОРМОНА И ХРИШЋАНА

Мормонско учење о рају се заснива на цитату из 1 Кор. 15,41: „Друга је слава сунца, а друга слава мјесеца, и друга слава звијезда јер се звијезда од звијезде разликује у слави". Мормони се још позивају и на цитат из Јован 14,2: „У кући Оца мојега станови су многи. А да није тако, зар бих вам рекао:Идем да вам припремим мјесто". На овоме они темеље своје учење о три нивоа раја. На највишем нивоу се налази селестијално краљевство које може да се упореди са славом Сунца. Оно је место боравишта Небеског Оца и Исуса Христа. У овом краљевству постоји прилика за напредовање и достизање степена божанства. То је место потенцијала за оне који се буду уздигли до нивоа који им омогућава да стварају светове и имају своју духовну децу баш као Небески Отац.¹⁴⁰ За мормоне спасење или уздизање је благослов највишег ступња селестијалног краљевства и жеља сваког верујућег. То је у неком смислу враћање у окриље Божије и у стање преземаљског живота,само овај пут са васкрслим телом и могућношћу напредовања. Можемо одредити дванаест корака које треба испунити да би задобили највиши ступањ блаженства. Први корак је вера - у Исуса који нас својом жртвом спашава. Други корак је покајање. Трећи корак је крштење потпуним погружавањем у храму. Четврти корак је полагање руку на крштеног од стране неког ко има Мелхиседехово свештенство да би добио Светога Духа.Пети корак је рукоположење за Мелхиседехово свештенство, што је резервисано само за мушкарце. Шести корак је примање храмовног дара кроз помазање у храму. Седми корак је брачно печење у храму за вечност. Осми корак је поштовање Речи мудрости - уздржавање од алкохола, дувана и топлих напитака као што су кафа и чај. Девети корак је поштовање речи председника Цркве јер сваки председник је пророк Божији. Десети корак је редовно плаћање десетка Цркви. Једанаести корак је присуство и учествовање у сабраментима Цркве где се пева,сведочи и даје тајна хлеба и вина. Дванаести корак је послушност Цркви и пророцима.¹⁴¹ Иако има много степеника које треба прећи за задобијање највеће

¹⁴⁰ Основи Јеванђеља,Црква Исуса Христа светаца последњих дана,1997, стр 219.

¹⁴¹ <https://www.churchofjesuschrist.org/study/manual/doctrines-of-the-gospel-student-manual/33-kingdoms-of-glory-and-perdition?lang=eng> (приступљено 25.10.2020.)

славе и селестијалног краљевства то се може задобити и ако нисте члан Цркве Исуса Христа светаца последњих дана. Јер сви који су умрли без сазнања о обновљеном Јеванђељу, а који би га сигурно примили да су га чули у овом животу биће баштиници небеског краљевства Божијег ¹⁴² - УиЗ 137,7-9: „7.Овако ми дође глас Господњи, говорећи: Сви они који умреше без знања о овом јеванђељу, који би га примили да им је било дозвољено да остану, биће наследници целестијалног царства Божјег; 8. Такође, сви они који буду умрли од сада па на даље без знања о њему, који би га примили свим својим срцем, биће наследници тог царства; 9. Јер ја, Господ, судићу свима према делима њиховим, према жељама срца њихових". У самом селестијалном краљевству постоје три неба или три нивоа славе (УиЗ 131,1-2) и највише је за оне који су брачно запечаћени у мормонском храму.

Следеће је терестријално краљевство које се упоређује са славом Месеца. Ту су душе оних који нису били храбри у сведочанству о Исусу у телесном свету-УиЗ 76,79: „То су они који нису храбри у сведочанству о Исусу; стога, не стичу круну у царству Бога нашега". Онда се ту налазе душе оних који су примили Јеванђеље у духовном затвору - УиЗ 76,73-75: „А такође и они који су духови људи задржаних у тамници, које је Син посетио, и проповедао им јеванђеље, како би им било суђено као људима у телу; 74. Који нису примили сведочанство о Исусу у телу, него су га примили касније. 75. То су они који су часни људи на земљи, који беху заслепљени лукавством човечјим". Ово краљевство ће посећивати Исус јер се ту налазе и људи - немормони који су били поштовани у земаљском свету због добрих дела и примерног живота и који су прихватили су Јеванђеље у духовном затвору, затим неки чланови Цркве Исуса Христа светаца последњих дана,они који нису у потпуности прихватили план спасења Небеског Оца. Иако у неком виду раја они ће ипак жалити због сазнања да нису достигли највише ступње славе и због тога што неће имати духовну децу. Телестијално краљевство је упоређено са славом звезда и налази се на дну лествице раја. У УиЗ 76,82-86: „То су они који не примише јеванђеље Христово, нити сведочанство о Исусу. 83. То су они који не поричу Светог Духа. 84. То су они који су прогнани доле у пакао. 85. То су они који неће бити откупљени од ђавола све до последњег васкрсења, док Господ, и то Христ Јагње, не буде завршио дело своје. 86. То су они који не примају од пунине

¹⁴² Одани вери-Јеванђеоска препорука, Солт Лејк Сити, Јута, 2004, стр 47.

Његове у вечном свету, него од Светог Духа преко служења терестријалних". Ово место неће посећивати Отац ни Исус него Свети Дух и анђели. Ту се налазе и прељубници, лажови, лопови. На овом месту ће бити највише људи и њихов број је као број звезда (УиЗ 76,109-112). Мормонски ступњевии раја и могућност спасења подсећају на учење о универзалном спасењу. Овакво схватање спасења је постојало појединачно кроз историју док га је у Америци формулисала Универзалистичка црква крајем осамнаестог и почетком деветнаестог века. Главна догма овог учења је да је пакао привремено место и да ће се сви људи на крају спасити.¹⁴³ Код мормона постоји учење о хиљадугодишњем Христовом краљевству на земљи а након тога суд. По овом питању спасења Џозеф Смит је био поприлично широкогруд јер ће многи немормони ипак бити у неком ступњу раја. Постоји још и пакао који се спомиње на два начина. Као прво то је привремено боравиште у духовном свету (духовном затвору) оних душа које су биле непослушне у овом телесном свету. Тај пакао има свој крај. Душе тамо заточене имаће прилику да буду поучаване Јеванђељу и након покајања примиће заслужени степен награде. Они који се не покају али нису синови пропасти остаће ту за време хиљадугодишњице, када Христос буде дошао на земљу. Након овог времена биће васкрснути у телу у телестијално краљевство¹⁴⁴ - УиЗ 88,100-101: „100. И опет, још једна труба ће затрубити, и то је трећа труба; а онда долазе духови оних којима треба да се суди, а нашли су се под осудом; 101. А то су остали мртви; и они не оживљавају све док се хиљаду година не заврши, нити све до краја земље". Као други појам односи се на вечно место за оне који нису откупљени жртвом Исуса Христа - УиЗ 76,43-46: „43. Који прославља Оца, и спашава сва дела руку својих, изузев оних синова пропасти који поричу Сина након што га је Отац открио. 44. Стога Он све спашава сем њих – њих ће захватити бесконачна казна, која је бескрајна казна, која је вечна казна, да владају са ђаволом и анђелима његовим у вечности, где црв њихов не умире, и огањ се не гаси, што је мука њихова, 45. А крај њен, ни место њено, нити муку њихову, нико не познаје; 46. Нити то беше откривено, нити јесте, нити ће се икоме открити, осим онима који су судеоници тога". Пакао се назива и најкрања (далека) тама¹⁴⁵ и то је место припремљено за Луцифера и оне који су га следили у

¹⁴³ <https://www.britannica.com/topic/Universalism> (приступљено 25.10.2020.)

¹⁴⁴ <https://www.churchofjesuschrist.org/study/scriptures/gs/hell?lang=srp> (приступљено 8.10.2020.)

¹⁴⁵ Основи Јеванђеља, Црква Исуса Христа светаца последњих дана, 1997, стр 220.

побуни против Бога-УиЗ 29,36-38: „36. И догоди се да ђаво искуша Адама – јер, гле, ђаво беше пре Адама, јер се побуни против мене, говорећи: Дај ми част своју, која је моћ моја; и такође трећи део војске небеске окрену од мене због њихове слободе избора; А они беху оборени, и тако постадоше ђаво и анђели његови; 38. И, гле, постоји место које је припремљено за њих од почетка, а то је пакао". Овде су и они који су били поучени мормонском Јеванђељу у току земаљског живота али су га одбацили. Уз све ово постоји и духовни затвор. Мормони се најчешће позивају на 1 Пет. 3,18-20: „Зато и Христос једанпут за гријехе наше пострада, праведник за неправеднике, да нас приведе Богу, усмрћен тијелом, а оживјевши духом; 19. Којим и сиђе и проповједа духовима у тамници. 20. Ови некада бијаху непослушни кад их очекиваше Божије дуготрпљење у дане Нојеве, када се грађаше ковчег, у коме се мало, то јест, осам душа спасоше водом".

То је место где су душе после смрти заточене и имају прилику да се покају када буду чуле Јеванђеље које ће им бити проповедано од стране душа из раја и приме обреде спасења која се за њих обављају у храмовима.¹⁴⁶ У Смитовом преводу Библије у делу када Господ страда на крсту и обраћа се разбојнику поред себе и каже му да ће бити са Њим још данас у рају измењено стоји да ће бити у свету духова. У УиЗ 138,30-35 је ово описано: „Али гле, међу праведнима, Он организова своје снаге и одреди гласнике, одевене моћу и влашћу, и повери им да пођу и понесу светлост јеванђеља онима који су у тами, и то свим духовима човечјим; и тако се јеванђеље проповедало мртвима. 31. И изабрани гласници пођоше да проглашавају Господњи дан милости и објављују слободу заробљенима који су свезани, и то свима онима који би се покајали за своје грехе и примили јеванђеље. 32. Овако се јеванђеље проповедало онима који умреше у својим гресима, без знања истине, или у преступу, јер одбацише пророке. 33. Ови беху поучени вери у Бога, покајању за грехе, заступничком крштењу за опрост греха, дару Светога Духа полагањем руку, 34. И свим другим начелима јеванђеља која је неопходно да познају да би се оспособили како би примили суд по човеку телом, а по Богу да живе Духом. 35. И тако је обзнањено међу мртвима, и малима и великима, неправеднима као и вернима, да откупљење беше изведено кроз жртву Сина Божјег на крсту". Џозеф Смит је имао откровење од Бога 1836. године у коме је видео свога брата Алвина у небеском

¹⁴⁶ Одани вери-Јеванђеоска препорука, Солт Лејк Сити, Јута, 2004, стр 91.

краљевству иако је он умро када је Џозеф Смит био мали те стога није чуо за мормонско учење и није био крштен-УиЗ 137,5: „Видех Оца Адама и Аврама; и оца мога и мајку моју; брата мога Алвина, који одавно заспа". Међутим у Мормоновој књизи нема података о духовном затвору као што видимо у Ал 34,33-35: „33. И ево, као што вам раније рекох, будући да имадосте толико сведочанстава, стога, преклињем вас да дан свога покајања не одгађате за крај, јер после овог дана живота који нам је дат да се припремимо за вечност, гле, не искористимо ли време своје док смо у овом животу, долази тада мркла ноћ у којој се никакво дело не може извршити. 34. Не можете рећи када доспете до тог страшног тренутка: Покајаћу се, вратићу се Богу своме. Не, не можете то рећи, јер онај исти дух који буде поседовао тела ваша у време кад будете одлазили из овог живота, тај исти дух ће имати моћ да запоседне тело ваше у том вечном свету. 35. Јер гле, будете ли одгађали дан покајања свога све до смрти, гле, постаћете потчињени духу ђаволовом и он вас печати као своје. Стога се Дух Господњи повуче од вас и нема места у вама, а ђаво има сву моћ над вама. И то је коначно стање опаких". Исто сазнајемо и у 1 Не 15,35: „И место је припремљено, да, и то онај страشان пакао о ком говорих, а ђаво га припреми. Стога је крајње стање душа људских или да бораве у царству Божјем, или да буду одбачени због оне правде о којој говорих". Овде видимо да је, као и за многе друге ствари, учење о степенима раја еволуирало код Џозефа Смита. Мормонско учење о духовном затвору по намени доста подсећа на римокатолички пургаторијум. Учење о месту које служи као привремено боравиште душе и у коме се она чисти од преосталих грехова кроз ватру да би могла да уђе у рај појавило се у средњовековној западној Европи. Ипак, ово није нешто ново јер је брига за мртве одувек постојала у свим религијама света.¹⁴⁷ Овде се мисли на стање више него на место и како уз помоћ молитва цркве и људи може да се оде у рајско насеље. У Православној Цркви, која има традиционалне обреде мољења за спас душа умрлих ово учење није ухватило корена. Код протестаната свакако не постоји јер је и један од окидача за појаву протестантизма била продаја индулгенција за спасење из пургаторијума. У Православној Цркви неки свети оци и теолози сматрају да након смрти душа иде на посебан суд који праведнима додељује привремено и непотпуно блаженство а грешнима привремено и непотпуно мучење. Ипак, ово је касније тумачење стања

¹⁴⁷ <https://www.britannica.com/topic/purgatory-Roman-Catholicism/Development-of-the-tradition>

(приступљено 9.10.2020.)

душе до Другог доласка Христовог и Последњег Суда и не може да се нађе у Светом Писму. У старозаветном учењу место у коме су боравиле душе праведника и грешника назива се шеол и постојала је разлика између њих. Хришћано учење је да је душа бесмртна јер је боголика, саздана по обличју бесмртног Бога. Као таква она садржи све елементе личности човекове када је била на земљи. Носи све мисли, осећања и сав морални свет. Јер када би се то изгубило онда би душа престала да постоји као личност и постала би неко или нешто друго. Ту, у загробном животу чак и када би хтела не би могла да се промени јер је покајање немогуће у том стању без тела. На земљи је наш живот сетва добрих или лоших дела док након смрти наступа жетва. За Библију након смрти постоји само рај и пакао. Сам Исус каже у Мат. 25,41: „Тада ће рећи и онима што му стоје с лијеве стране: Идите од мене, проклетци, у огањ вјечни који је припремљен ђаволу и анђелима његовим“. Пакао је описан и у Откр. 21,8: „А страшљивима и невјернима и нечистима и убицама и блудницима и врачарима и идолопоклоницима и свима лажама, њима је удио у језеру које гори огњем и сумпором, што је друга смрт“. Исус описује пакао и у Мат. 13,49-50: „Тако ће бити на свршетку вијека: изићи ће анђели и одлучиће зле од праведних; И баћиће их у пећ огњену; ондје ће бити плач и шкргут зуба“.

У познатој библијској причи о богаташу и убогом Лазару коју нам говори Исус не спомиње се ниједно место осим раја и пакла, и осим тога немогуће је прелазити са једног места на друго како нам каже Лука 16,26 када је богаташ затражио помоћ од Авраама: „И поврх свега тога, постављена је међу вама и нама провалија велика, да они који би хтјели одовуд к вама пријећи, не могу; нити они отуда к нама прелазе“. Овде видимо да су бесмртне и праведна Лазарева душа и грешна богаташева душа. Исто можемо да закључимо да обе душе имају личност и самосвест, осећају, схватају, расуђују, сазнају.¹⁴⁸ За разлику од мормона који сматрају да је још увек могуће проповедати душама у духовном затвору већина хришћана схвата Богочовеков одлазак у свет мртвих као дело које је Господ урадио једном како би и они који нису познавали и дочекали Бога чули Јеванђеље. Овај силазак у духовну тамницу је различито схваћен и тумачен код хришћана. У православној Литургији свештеник изговара молитву која се сећа Васкрсења: „У гробу телесно, у аду душом као Бог, у рају са разбојником, и на престолу био си, Христе, са Оцем и Духом, све

¹⁴⁸ <https://svetosavlje.org/dogmatika-pravoslavne-crkve-tom3-2/62/> (приступљено 5.10.2020.)

испуњавајући, Неограничени".¹⁴⁹ У римокатоличком схватању Исус је у шеолу посетио душе старозаветних праведника, не грешника и њима донео светлост своје речи - Јеванђеље.¹⁵⁰ Блаженство раја за праведне долази од њихове благодатне близине са Богом. На том месту ће по речима апостола Павла свако примити своју плату за труд. Место у коме бораве душе праведника у Библији се назива рајем, Царством Божијим, Царством Христовим, небесима, Јерусалимом вишњим, наручјем Авраамовима, гором Сион. Вечни живот праведника биће вечно служење Богу, вечна Небеска Литургија.¹⁵¹ Душе грешника се налазе у тамници духовној где су свесне својих грехова и удаљености од Бога као извора блаженства, радости и светлости. Ово место се у Библији зове ад, тамница духова, вечна мука, тама најкрајња. По смрти православног хришћанина Црква се прво кроз опело а после кроз посебне молитве моли Господу за опроштај грехова преминулог и спасење његове душе. Овим искреним молитвама Цркве као и најближих труди се да се умилостави Бог и кроз љубав спасе или макар ублажи казну преминуломе. Из овога видимо да Православна Црква учи, за разлику од мормона да душе умрлих не могу својим моћима и жељом да се саме спасу јер је њихов телесни пут завршен.

¹⁴⁹ Служебник, Штампарија српске Патријаршије, Београд, 1998, стр 97.

¹⁵⁰ https://www.vatican.va/archive/ccc_css/archive/catechism/p122a5p1.htm#p1 (приступљено 15.9.2020.)

¹⁵¹ <https://svetosavlje.org/dogmatika-pravoslavne-crkve-tom3-2/70/> (приступљено 6.10.2020.)

8. ЗАКЉУЧАК

Скоро 200 година мормонска заједница интригира хришћане у Америци и свету. Ово долази од чињенице да је Црква Исуса Христа светаца последњих дана толико слична а опет толико различита од осталих хришћана. Мормонова књига је Христоцентрична и представља Бога који је сличан хришћанском схватању Свете Тројице. Каснија учења Џозефа Смита потпуно одступају од овог концепта те имамо један нехришћански поглед на Личност Бога. За мормонске вернике је незамисливо схватање да их неко сматра нечим другим осим хришћана. Вековима је већина хришћана признавала и прихватала канон књига Светог Писма који је коначан. Православни, римокатолици, англиканци и многи протестанти исповедају Никео-цариградски символ вере у коме се налазе основе хришћанске доктрине. Са друге стране оснивач мормонства Џозеф Смит је одбацио оваква исповедања и објавио да је скуп књига Светог Писма отворен,штавише да му требају додатне књиге које би га објасниле. Поставши нови пророк целокупно Џозефово дело је радикални заокрет у односу на вишевековне старе традиције.

Постоји паралела између раних хришћана и мормона. Обе групе су објавиле нове идеје у већ постојећим религијским системима инсистирајући да су те идеје испуњење старих. Хришћани су додали Нови Завет јудејској Библији а мормони су додали Мормонову књигу, „Учење и завете" и „Драгоцени бисер“ Новом Завету. У неку руку мормони су за хришћане оно што су хришћани били за јудеје. Као у исламу, мормони су прихватили Стари и Нови Завет али га нису сматрали за Божију коначну реч. Мормонизам је у својој основи американизована верзија хришћанства, настала на тлу Сједињених Америчких Држава и жели да споји нови свет са хришћанском традицијом. Зато је и у центру мормонске историје амерички континент и народи који су ту живели или живе и могућност њиховог повезивања са светом Библије.

Данас је у свету преко 16. милиона мормона а од тога трећина живи у Сједињеним Америчким Државама, највише у Јути. У финансијском погледу је у питању једна

озбиљна организација која има удео у неким од највећих америчких компанија.¹⁵² Начин на који се делимично финансира, кроз добровољно давање дела зарада својих чланова, обично десет посто прихода и донирање новца у висини два obroka који се сматрају за пост је сталан и сигуран извор прихода. Са таквим буџетом могуће је планирање великих пројеката па мормони имају могућности да шаљу помоћ али и мисионаре у већину земаља света. Посебно су интересантне економски сиромашније земље као што су државе Океаније, Јужне Америке и Африке. Велики покушај мисионарења је био и након слома комунизма у земљама источне Европе.¹⁵³ У последњих десетак година су дошли у фокус америчке политичке и популарне културе кроз кандидатуру Мита Ромнија на председничким изборима 2012. године. Мит Ромни је изгубио председничке изборе од Барака Обаме али је ово у Америци показало да колико год хришћани одбацивали мормоне као део хришћанске заједнице ипак је могуће да се један мормон попне до врха моћи у држави као што су Сједињене Америчке Државе. Овакве прилике су добродошле мормонској заједници која се труди да прошири свој утицај па се у последњим годинама уочава, барем на спољном нивоу блажа реторика мормона према осталим хришћанима и њиховим учењима. Мјузикл „Мормонова књига“ је од свог првог приказивања на Бродвеју постао један од највише извођених мјузикла у историји и добио је многобројне награде. Иако се односи са шаљивом нотом према мормонским верским догмама званична реакција Цркве Исуса Христа светаца последњих дана није била оштра већ је и покушано да се на таласу популарности представи мормонско учење кроз рекламирање мормонских књига.¹⁵⁴

Број мормонских верника у свету постепено расте па се тако и шири моћ и утицај ове верске групе. Највише су подложне области где не постоји традиционална или укорењена верска организација која би могла да пружи одговоре на мормонске теолошке расправе. У православним земљама учења на којима се заснива целокупна

¹⁵² <https://www.wsj.com/articles/the-mormon-church-amassed-100-billion-it-was-the-best-kept-secret-in-the-investment-world-11581138011> (приступљено 25.10.2020.)

¹⁵³ <https://www.churchofjesuschrist.org/study/liahona/1998/10/reflections-on-establishing-the-gospel-in-eastern-europe?lang=eng> (приступљено 25.10.2020.)

¹⁵⁴ <https://www.deseret.com/2016/11/16/20600593/how-the-lds-church-s-response-to-the-book-of-mormon-musical-is-actually-working#the-eugene-oneill-theatre-and-the-marquee-for-the-book-of-mormon-are-seen-in-new-york-thursday-jan-19-2012-ap-photo-charles-sykes> (приступљено 25.10.2020.)

мормонска догма су добро позната и као таква их је Црква осудила на неколико првих Васељенских и помесних сабора. Како се теологија развијала ова учења су застарела и нису могла да парирају званичним црквеним ставовима те су већина нестала. Данас, када се многе расправе са мормонима дешавају у Америци видимо многе протестантске цркве како се враћају у прошлост и бране своја учења цитирањем светих отаца и саборских одлука и мормоне који међу оцима, чак и онима осуђенима за јерес траже оправдање за своје учење. На основу упоређених догми мормонске вере и библијских тумачења традиционалних цркви стиче се утисак да осим у хуманитарним акцијама није могуће неко ближе повезивање на верском нивоу. Догме су истине одређене верске групе које су непроменљиве, темељ живота на коме се заснива све и које се сматрају Божијим Откривењем. Како су су оне есенцијално другачије у најосновнијим учењима тако је велика и разлика између мормона и осталих хришћанских група.

СПИСАК СКРАЋЕНИЦА

УиЗ - Учење и завети
ДБ - Драгоцени бисер
2 Не - Друга књига Нефијева
3 Не - Трећа књига Нефијева
Ет. - Књига Етерова
Ја. - Књига Јаковљева
Мос. - Књига Мосијина
Моро. - Књига Моронијева
Ал. - Књига Алмина
Авр. - Књига Аврамова
Мојсије - Књига Мојсијева
Лука - Свето Јеванђеље по Луки
Мар. - Свето Јеванђеље по Марку
Јован - Свето Јеванђеље по Јовану
Мат. - Свето Јеванђеље по Матеју
Откр. - Откровење Јованово
2 Сол. - Друга посланица Солуњанима Апостола Павла
1 Кор. - Прва посланица Коринћанима Апостола Павла
2 Кор. - Друга посланица Коринћанима Апостола Павла
Тит. - Посланица Титу Апостола Павла
1 Пет. - Прва саборна посланица Апостола Петра
Рим. - Посланица Римљанима Апостола Павла
Гал. - Посланица Галатима Апостола Павла
Јевр. - Посланица Јеврејима Апостола Павла
Дјел. - Дјела Апостолска
1 Мој. - Прва књига Мојсијева
4 Мој. - Четврта књига Мојсијева
5 Мој. - Пета књига Мојсијева
Иса. - Књига пророка Исаије
Мал. - Књига пророка Малахије

БИБЛИОГРАФИЈА

ИЗВОРИ:

1. *Дужности и благослови свеиштенства-Основни приручник за носиоце свеиштенства*, део А, Црква Исуса Христа светаца последњих дана, 1997.
2. *Дужности и благослови свеиштенства-Основни приручник за носиоце свеиштенства*, део Б, Црква Исуса Христа светаца последњих дана, 1998.
3. *Јеванђеље Исуса Христа*, Црква Исуса Христа светаца последњих дана, 2006.
4. *Мормонова књига- још једно сведочанство о Исусу Христу*, Printed in Germany 12/07, Translation of the Book of Mormon-Serbian 2007.
5. *Наша баштина - Кратак историјат Цркве Исуса Христа светаца последњих дана*, Црква Исуса Христа светаца последњих дана, 2005.
6. *Обнова Јеванђеља Исуса Христа*, Црква Исуса Христа светаца последњих дана, 2006.
7. *Одани вери - Јеванђеоска препорука*, Црква Исуса Христа светаца последњих дана, Солт Лејк Сити, Јута 2004.
8. *Основи Јеванђеља*, Црква Исуса Христа светаца последњих дана, 1997.
9. *Приче из Мормонове књиге*, Црква Исуса Христа светаца последњих дана, 2003.
10. *Свето Писмо Старога и Новогa Завјета-Библија*, Свети Архијерејски Синод СПЦ, Београд, 2014.
11. *Dragocjeni biser*, Crkva Isusa Krista Svetaca posljednjih dana, Zadar 1982.
12. *Gospel Principles*, The Church of the Jesus Christ of Latter day Saints, Salt Lake City, Utah, 2009.

13. *History of the prophet Joseph by his mother Lucy Smith*, revised by George A. Smith and Elias Smith, Salt Lake City, Utah 1902 .

14. *Nauk i savezi Crkve Isusa Krista Svetaca posljednjih dana*, Crkva Isusa Krista Svetaca posljednjih dana, Zadar 1982.

15. *Teachings of Presidents of the Church Joseph Smith*, The Church of Jesus Christ of Latter-day Saints, Salt Lake City, Utah, 2007.

ЋИРИЛИЧНА ИЗДАЊА:

1. Елијаде, Мирча „*Водич кроз светске религије*” , Народна књига-Алфа, Београд, 1996.

2. Карташов, Антон Владимирович, *Васеленски сабори* I том, Студио Дизајн, Београд, 1995.

3. *Служебник*, Штампарија српске Патријаршије, Београд, 1998.

LATINIČNA IZDANJA:

1. Barlow L, Philip, „*Mormons and the Bible*” , Oxford University Press, New York, 1991.

2. Bennett, John C. „*The history of the saints; or an expose of Joe Smith and mormonism*”, Leland and Whiting, Boston, 1842.

3. Bluth, John V „*Concordance to the Doctrine and Covenants*” , Desert Book Company, Salt Lake City, Utah, 1945.

4. Bowman, Matthew „*The Mormon People: The Making of an American Faith*”, Random House Trade Paperbacks, Usa, 2012.

5. Brodie, Fawn M. „*No man knows my history*”, Second Edition, Revised and Enlarged, New York, 1971.

6. Bushman, Richard L. „*Mormonism: A Very Short Introduction*“, Oxford University Press, USA, 2008.
7. Campbell, Alexander „*An analysis of the Book of Mormon;with an examination of its internal and external evidences,and a refutation of its pretences to divine authority*“, Benjamin H. Greene, Boston, 1832.
8. Davis Bitton and Thomas G.Alexander, *Historical Dictionary of Mormonism*,Third Edition, The Scarecrow Press,Inc. Lanham,Maryland,2008.
9. Elder Davis H.Bays, *The doctrines and dogmas of Mormonism*, Christian Publishing Company, St.Louis,1897
10. Grant, Hardy, *Understanding the Book of Mormon*, Oxford University Press, New York, 2010.
11. Higley, Dennis and Rauni, *The truth about mormonism*, The Berean Call, Utah, 2012.
12. Jackson, Andrew, „*Mormonism Explained,what Latter-day Saints teach & practice*, Crossway Books, Wheaton, Illinois, 2008.
13. Kirkham W. Francis, *A New Witness For Christ In America*, Zion's printing and Pub. Co, 1960.
14. Matthews, Robert J. „*A STUDY OF THE DOCTRINAL SIGNIFICANCE OF CERTAIN TEXTUAL CHANGES MADE BY THE PROPHET JOSEPH SMITH IN THE FOUR GOSPELS OF THE INSPIRED VERSION OF THE NEW TESTAMENT*“, Brigham Young University, Provo, 1960.
15. Tanner, Jerald and Sandra „, *The changing world of mormonism*“, Moody Press, Utah, 1979.
16. Walter, Martin, „*The Maze of Mormonism*“, Regal Books, USA, 1975.
17. Walter, Martin, „*The Kingdom of the Cults*“, Revised, Updated and Expanded Edition, Minnesota, 2003.

ЕЛЕКТРОНСКИ ИЗВОРИ:

1. <http://earlychristianwritings.com>
2. <http://www.jewishencyclopedia.com>
3. <http://www.utlm.org/navonlinebooks.htm>
4. <https://constitutioncenter.org/>
5. <https://svetosavlje.org>
6. <https://www.britannica.com>
7. <https://www.catholic.com/>
8. <https://www.ccel.org>
9. <https://www.churchofjesuschrist.org>
10. <https://www.deseret.com/>
11. <https://www.mormonstories.org>
12. <https://www.papalencyclicals.net>
13. <https://www.vatican.va>
14. <https://www.wsj.com>

БИОГРАФСКИ ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

Никола Ковачевић рођен је 13. априла 1984. године у Пљевљима, Црна Гора. Основну школу је завршио у Кушиљеву, општина Свилајнац. Богословију Светог Саве у Београду завршава 2003. године. Следеће 2004. године уписује Православни богословски факултет у Београду. Дипломира код професора Предрага Пузовића са темом „Црквено-народни сабори у Карловачкој митрополији“. Године 2018. уписује интердисциплинарне мастер студије „Религија у друштву, култури и европским интеграцијама“ на Универзитету у Београду. Запослен је као катихета у основној школи „Стеван Синђелић“ у Војски.

ИЗЈАВА О АКАДЕМСКОЈ ЧЕСТИТОСТИ

Својим потписом гарантујем да ћу се у току студија, а нарочито у току израде мастер рада, у потпуности уздржати од плагирања, односно копирања туђих идеја и њиховог презентовања као сопствених, без одговарајућег признавања ауторства. Разумем да копирање туђих идеја може бити извршено из књига и часописа и података који могу бити представљени у табелама, дијаграмима, дизајну, плановима, фотографијама, филму, музици, формулама, вебсајтовима, компјутерским програмима и на други начин. Јасно ми је да плагијат такође укључује представљање, употребу и дистрибуирање рада предавача или других студената као сопствених.

Свестан сам да намерним присвајањем идеја других и приказивањем као сопствених чиним повреду Закона о ауторском и сродним правима, као и других закона и одговарајућих аката Универзитета у Београду.

У Београду, новембра 2020. године

Кандидат